

**Έκθεση Ενδιάμεσης Επανεξέτασης
(άρθρο 18 του ΚΚΔ 2021/1060) - Επικαιροποίηση**

Δεκέμβριος 2025

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

1.	Εισαγωγή	3
2.	Σύντομη παρουσίαση Προγράμματος	4
3.	Ειδικές Συστάσεις Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (σημείο α ΚΚΔ 2021/1060)	7
4.	Πρόοδος υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (σημείο β ΚΚΔ 2021/1060)	15
5.	Πρόοδος στην εφαρμογή των αρχών του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων (σημείο γ ΚΚΔ 2021/1060)	18
6.	Κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Περιφέρειας (σημείο δ ΚΚΔ 2021/1060)	21
7.	Κυριότερα αποτελέσματα σχετικών αξιολογήσεων (σημείο ε ΚΚΔ 2021/1060)	32
8.	Πρόοδος επίτευξης οροσήμων Προγράμματος (σημείο στ ΚΚΔ 2021/1060)	34
8.1.	Γενική επισκόπηση προόδου υλοποίησης Προγράμματος έως το έτος 2024	34
8.2.	Πρόοδος επίτευξης οροσήμων	36
9.	Αναγκαιότητα αναθεώρησης Προγράμματος - Πρόταση οριστικής κατανομής ποσού ευελιξίας 43	
9.1.	Αναγκαιότητα αναθεώρησης	43
9.2.	Κατανομή ποσού ευελιξίας	46

1. Εισαγωγή

Στο πλαίσιο του Κανονισμού Κοινών Διατάξεων (ΚΚΔ) 2021/1060 και ειδικότερα στο άρθρο 18, θεσπίζεται για τη βέλτιστη και συνεκτική χρήση των ευρωπαϊκών πόρων η διαδικασία της ενδιάμεσης επανεξέτασης των Προγραμμάτων της Πολιτικής Συνοχής, η οποία και θα καθορίσει την οριστική κατανομή του ποσού ευελιξίας που αντιστοιχεί στο 50 % της συνεισφοράς για τα έτη 2026 και 2027 ανά Πρόγραμμα.

Για τον σκοπό αυτό προβλέπεται έως 31/3/2025 η υποβολή στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκθεσης ενδιάμεσης επανεξέτασης των Προγραμμάτων 2021-2027 τα οποία στηρίζονται από το ΕΤΠΑ (με εξαίρεση τα προγράμματα Interreg), το ΕΚΤ+, το Ταμείο Συνοχής και το ΤΔΜ, καθώς και πρόταση οριστικής κατανομής του ποσού ευελιξίας των Προγραμμάτων, όπως προβλέπεται στην παρ. 1, β' εδάφιο του άρθρου 86 του ΚΚΔ.

Την 1/4/2025, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε μια σημαντική δέσμη Κανονισμών για τον εκσυγχρονισμό της πολιτικής Συνοχής και την επιτάχυνση της εφαρμογής της μέσω της ενδιάμεσης επανεξέτασης, που αφορούν τη λήψη ειδικών μέτρων για την αντιμετώπιση στρατηγικών προκλήσεων. Η δέσμη αυτή προτείνει στοχευμένες τροποποιήσεις στο κανονιστικό πλαίσιο των Ταμείων της πολιτικής Συνοχής, εισάγοντας αυξημένη ευελιξία και ευκαιρίες για επενδύσεις με επίκεντρο βασικές αναδυόμενες προτεραιότητες, όπως η ανταγωνιστικότητα, η άμυνα, η οικονομικά προσιτή στέγαση, η ανθεκτικότητα στο νερό και η ενεργειακή μετάβαση.

Τα παραπάνω οδήγησαν στην έγκριση των Κανονισμών (ΕΕ) 2025/1914 και (ΕΕ) 2025/1913 που τέθηκαν σε ισχύ από τις 20/9/2025, και τροποποίησαν τους Κανονισμούς των Ταμείων (ΕΕ) 2021/1058, (ΕΕ) 2021/1056 και (ΕΕ) 2021/1057, προκειμένου η Ένωση να αναπρογραμματίσει του πόρους της πολιτικής Συνοχής, μεγιστοποιώντας τις επενδύσεις σε τομείς προτεραιότητας απαραίτητους για την ανταγωνιστικότητα και την ασφάλειά της. Επιπλέον, στους Κανονισμούς αυτούς ενσωματώνονται δυνατότητες ευελιξίας, όπως δυνατότητες πρόσθετης προχρηματοδότησης και υψηλότερης συγχρηματοδότησης, καθώς και παράτασης της περιόδου επιλεξιμότητας κατά ένα έτος (υπό την προϋπόθεση υποβολής της πρότασης αναθεώρησης του Προγράμματος μέχρι τις 31/12/2025).

Η παρούσα Έκθεση αφορά την **επικαιροποίηση**, λόγω της παραπάνω δέσμης Κανονισμών, της **Ενδιάμεσης Επανεξέτασης του Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027** που υπεβλήθη στις 31/3/2025, και εκπονήθηκε λαμβάνοντας υπόψη τα κάτωθι σημεία που πρέπει να περιλαμβάνονται σύμφωνα με την παρ.1 του άρθρου 18 ΚΚΔ:

α) τις νέες προκλήσεις που προσδιορίζονται στις σχετικές ειδικές ανά χώρα συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου για την Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβουλίας για την πλατφόρμα στρατηγικών τεχνολογιών για την Ευρώπη (STEP) που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του Κανονισμού (ΕΕ) 2024/795.

β) την πρόοδο στην υλοποίηση του ολοκληρωμένου Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), εφόσον συντρέχει περίπτωση.

γ) την πρόοδο στην εφαρμογή των αρχών του Ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

δ) την κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Περιφέρειας Ηπείρου, με ιδιαίτερη έμφαση στις χωρικές ανάγκες, λαμβάνοντας υπόψη κάθε σημαντική αρνητική χρηματοοικονομική, οικονομική ή κοινωνική εξέλιξη.

ε) τα κυριότερα αποτελέσματα των σχετικών αξιολογήσεων.

στ) την πρόοδο στην επίτευξη των οροσήμων, λαμβάνοντας υπόψη τις μείζονες δυσκολίες που προέκυψαν κατά την υλοποίηση του προγράμματος.

2. Σύντομη παρουσίαση Προγράμματος

Το Πρόγραμμα Ήπειρος 2021-2027 (CCI 2021EL16FFPR009) εγκρίθηκε το 2022 με βάση υπ' αρ. πρωτ. C(2022) 6511 final 5-9-2022 Εκτελεστική Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η εγκεκριμένη συνολική Δημόσια Δαπάνη του Προγράμματος ανέρχεται σε 426.065.900 ευρώ, εκ των οποίων το ποσό των 362.156.013 ευρώ είναι η συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 63.909.887 ευρώ είναι η Εθνική συμμετοχή. Το Πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ+).

Αναπτυξιακό όραμα της Περιφέρειας αποτελεί «Η δυναμική, εξωστρεφής και αειφορική ανάπτυξη της Ηπείρου, εστιασμένη στην μοναδικότητα, το περιβάλλον και την ιστορία, ώστε να καταστεί ελκυστικός προορισμός για καινοτόμο επιχειρηματικότητα και τουριστική προσέλκυση επισκεπτών από όλο τον κόσμο καθώς και ένα σύγχρονο ενεργειακό, επιχειρηματικό, μεταφορικό κέντρο της χώρας και πύλη εισόδου της Δυτικής Ευρώπης».

Για την επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος, διαμορφώνεται ένα συνεκτικό πλέγμα πέντε Στρατηγικών Στόχων (ΣΣ) οι οποίοι εξυπηρετούν τους πέντε βασικούς Στόχους της Πολιτικής Συνοχής της περιόδου 2021-2027. Ειδικότερα, οι ΣΣ του Προγράμματος έχουν ως ακολούθως:

- ΣΣ 1: Ενίσχυση και διαφοροποίηση της περιφερειακής οικονομίας μέσω της αξιοποίησης της έρευνας και της καινοτομίας (συνδέεται με τον ΣΠ1 «μια Εξυπνότερη Ευρώπη»)
- ΣΣ 2: Προώθηση της αειφορίας, της ορθολογικής και αποδοτικής διαχείρισης των φυσικών πόρων – Αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής (συνδέεται με τον ΣΠ2 «μια Πιο Πράσινη Ευρώπη»)
- ΣΣ 3: Ενίσχυση της κινητικότητας (συνδέεται με τον ΣΠ3 «μια Πιο Συνδεδεμένη Ευρώπη»)
- ΣΣ 4: Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας (συνδέεται με τον ΣΠ4 «μια Πιο Κοινωνική Ευρώπη»)
- ΣΣ 5: Στήριξη της βιώσιμης και ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης (συνδέεται με τον ΣΠ5 «μια Ευρώπη Πιο Κοντά στους Πολίτες»)

Στο πλαίσιο της ανωτέρω στόχευσης, το Πρόγραμμα Ήπειρος διαρθρώνεται σε εννέα (9) Προτεραιότητες, εκ των οποίων οι επτά (7) είναι θεματικές και οι δύο (2) αφορούν την τεχνική υποστήριξη του Προγράμματος.

Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνεται η δομή του Προγράμματος ανά Προτεραιότητα (Π), Στόχο Πολιτικής (ΣΠ), Ειδικό Στόχο (ΕΣ), Ταμείο και χρηματοδοτικούς πόρους.

Δομή Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027

Προτεραιότητα	ΣΠ/ ΕΣ	Ταμείο	Κοινοτική Συνδρομή (ΚΣ) (€)	Συνολική Δημόσια Δαπάνη (Δ.Δ.) (€)
Π1. Ενίσχυση της περιφερειακής οικονομίας μέσω της αξιοποίησης της έρευνας και της καινοτομίας	ΣΠ1: ΕΣ1(i)/ RSO1.1 ΕΣ1(ii)/ RSO1.2 ΕΣ1(iii)/ RSO1.3	ΕΤΠΑ	45.989.005,00	54.104.712,00
Π2Α. Προώθηση της αειφορίας και αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής	ΣΠ2: ΕΣ2(i)/ RSO2.1 ΕΣ2(ii)/ RSO2.2 ΕΣ2(iv)/ RSO2.4 ΕΣ2(v) / RSO2.5 ΕΣ2(vi)/ RSO2.6	ΕΤΠΑ	62.485.725,00	73.512.618,00

Έκθεση Ενδιάμεσης Επανεξέτασης Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027

Προτεραιότητα	ΣΠ/ ΕΣ	Ταμείο	Κοινοτική Συνδρομή (ΚΣ) (€)	Συνολική Δημόσια Δαπάνη (Δ.Δ.) (€)
Π2Β. Προώθηση της βιώσιμης πολυτροπικής αστικής κινητικότητας	ΣΠ2: ΕΣ2(viii)/ RSO2.8	ΕΤΠΑ	10.625.000,00	12.500.000,00
Π3. Ενίσχυση της κινητικότητας	ΣΠ3: ΕΣ3(i) / RSO3.1 ΕΣ3(ii) / RSO3.2	ΕΤΠΑ	32.057.118,00	37.714.257,00
Π4Α. Ενίσχυση υποδομών στο πλαίσιο της κοινωνικής συνοχής	ΣΠ4: ΕΣ4(ii)/ RSO4.2 ΕΣ4(iii)/ RSO4.3 ΕΣ4(v)/ RSO4.5 ΕΣ4(vi)/ RSO4.6	ΕΤΠΑ	47.539.236,00	55.928.513,00
Π4Β. Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και του ανθρώπινου δυναμικού	ΣΠ4: ΕΣ4(α)/ ESO4.1 ΕΣ4(στ)/ ESO4.6 ΕΣ4(η)/ ESO4.8 ΕΣ4(θ)/ ESO4.9 ΕΣ4(ι)/ ESO4.10 ΕΣ4(ια)/ ESO4.11 ΕΣ4(ιβ)/ ESO4.12	ΕΚΤ+	91.880.097,00	108.094.232,00
Π5. Στήριξη της βιώσιμης και ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης	ΣΠ5: ΕΣ5(i)/ RSO5.1 ΕΣ5(ii)/ RSO5.2	ΕΤΠΑ	64.856.289,00	76.301.517,00
Π6. Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ+	TB	ΕΚΤ+	1.944.096,00	2.287.172,00
Π7. Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ	TB	ΕΤΠΑ	4.779.447,00	5.622.879,00
Γενικό Σύνολο			362.156.013,00	426.065.900,00
Σύνολο ΕΤΠΑ			268.331.820,00	315.684.496,00
Σύνολο ΕΚΤ+			93.824.193,00	110.381.404,00

Υπόμνημα – Ειδικοί Στόχοι:

ΕΣ1(i)/ RSO1.1: Ανάπτυξη και ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών.

ΕΣ1(ii)/ RSO1.2: Αξιοποίηση των οφελών της ψηφιοποίησης για τους πολίτες, τις εταιρείες, τους ερευνητικούς οργανισμούς και τις δημόσιες αρχές

ΕΣ1(iii)/ RSO1.3: Ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και δημιουργία θέσεων εργασίας στις ΜΜΕ, μεταξύ άλλων μέσω παραγωγικών επενδύσεων

ΕΣ2(i)/ RSO2.1: Προώθηση μέτρων ενεργειακής απόδοσης και μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου

ΕΣ2(ii)/ RSO2.2: Προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σύμφωνα με την οδηγία για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΕΕ) 2018/2001[1] συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων βιωσιμότητας που καθορίζονται σ' αυτήν

ΕΣ2(iv)/ RSO2.4: Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα

ΕΣ2(v)/ RSO2.5: Προαγωγή της πρόσβασης στην ύδρευση και της βιώσιμης διαχείρισης του νερού

ΕΣ2(vi)/ RSO2.6: Προαγωγή της μετάβασης σε κυκλική οικονομία και σε αποδοτική ως προς τους πόρους οικονομία

ΕΣ2(viii)/ RSO2.8: Προώθηση της βιώσιμης, πολυτροπικής αστικής κινητικότητας, ως μέρος της μετάβασης σε οικονομία καθαρών μηδενικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα

ΕΣ3(i)/ RSO3.1: Ανάπτυξη ανθεκτικού στην κλιματική αλλαγή, έξυπνου, ασφαλούς, βιώσιμου και διατροφικού ΔΕΔ-Μ

ΕΣ3(ii) / RSO3.2: Ανάπτυξη και ενίσχυση βιώσιμης, ανθεκτικής στην κλιματική αλλαγή, έξυπνης και διατροφικής εθνικής, περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας, με καλύτερη πρόσβαση στο ΔΕΔ-Μ και διασυνοριακή κινητικότητα

ΕΣ4(ii) / RSO4.2: Βελτίωση της ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου μάθησης χωρίς αποκλεισμούς μέσω της ανάπτυξης προσβάσιμων υποδομών, συμπεριλαμβανομένων της ενίσχυσης της ανθεκτικότητας της εξ αποστάσεως και της διαδικτυακής εκπαίδευσης και κατάρτισης

ΕΣ4(iii) / RSO4.3: Προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, νοικοκυριών με χαμηλό εισόδημα και μειονεκτούσων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, μέσω ολοκληρωμένων δράσεων που περιλαμβάνουν υπηρεσίες στέγασης και κοινωνικές υπηρεσίες

ΕΣ4(v) / RSO4.5: Εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και ενίσχυση της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγείας, συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης, και προώθηση της μετάβασης από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα που βασίζεται σε επίπεδο οικογένειας και τοπικής κοινότητας

ΕΣ4(vi) / RSO4.6: Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία

ΕΣ4(α) / ESO4.1: Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση και μέτρα ενεργοποίησης για όλα τα άτομα που αναζητούν εργασία, συγκεκριμένα, τους νέους, ιδίως μέσω της υλοποίησης των εγγυήσεων για τη νεολαία, τους μακροχρόνια άνεργους και τις μειονεκτούσες ομάδες στην αγορά εργασίας, και για τα οικονομικώς αδρανή άτομα, καθώς και μέσω της προώθησης της αυτοαπασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας

ΕΣ4(στ) / ESO4.6: Προώθηση της ίσης πρόσβασης σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση και κατάρτιση και της ολοκλήρωσής τους, ιδίως για τις μειονεκτούσες ομάδες, από την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα έως τη γενική και επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, έως την τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και την εκπαίδευση και επιμόρφωση ενηλίκων, συμπεριλαμβανομένης της διευκόλυνσης της μαθησιακής κινητικότητας για όλους και της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρίες

ΕΣ4(η) / ESO4.8: Προαγωγή της ενεργητικής ένταξης για προώθηση των ίσων ευκαιριών, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της ενεργού συμμετοχής, καθώς και βελτίωση της απασχολησιμότητας, ειδικότερα των μειονεκτούσων ομάδων

ΕΣ4(θ) / ESO4.9: Προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών, συμπεριλαμβανομένων των μεταναστών

ΕΣ4(ι) / ESO4.10: Προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά

ΕΣ4(ια) / ESO4.11: Ενίσχυση της ισότιμης και έγκαιρης πρόσβασης σε ποιοτικές, βιώσιμες και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων υπηρεσιών που προάγουν την πρόσβαση σε στέγαση και φροντίδα με επίκεντρο τον άνθρωπο, συμπεριλαμβανομένης της υγειονομικής περίθαλψης· εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της πρόσβασης στην κοινωνική προστασία, με ειδική έμφαση στα παιδιά και στις μειονεκτούσες ομάδες· βελτίωση της προσβασιμότητας, μεταξύ άλλων για τα άτομα με αναπηρίες, της αποτελεσματικότητας και της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και των υπηρεσιών μακροχρόνιας περίθαλψης

ΕΣ4(ιβ) / ESO4.12: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, συμπεριλαμβανομένων των ατόρων και των παιδιών

ΕΣ5(i) / RSO5.1: Ενίσχυση της ολοκληρωμένης και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης, του πολιτισμού, της φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας στις αστικές περιοχές

ΕΣ5(ii) / RSO5.2: Ενίσχυση της ολοκληρωμένης και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής τοπικής ανάπτυξης, του πολιτισμού, της φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας σε περιοχές πλην των αστικών

3. Ειδικές Συστάσεις Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (σημείο α ΚΚΔ 2021/1060)

Στην παρούσα ενότητα, παρουσιάζονται οι Ειδικές Συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου για την Ελλάδα και η σύνδεση τους με τις Προτεραιότητες του Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027¹.

Π1: Ενίσχυση της περιφερειακής οικονομίας μέσω της αξιοποίησης της έρευνας και της καινοτομίας

Έρευνα και Καινοτομία

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO1.1**, καταγράφεται υψηλός βαθμός συνάφειας και κάλυψης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Ανταγωνιστικές περιφέρειες**) για περαιτέρω βελτίωση των περιφερειακών επιδόσεων έρευνας και καινοτομίας, και τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης² που σχετίζονται με την ανταγωνιστικότητα, καθώς το Πρόγραμμα περιλαμβάνει δράσεις για την ενίσχυση των ερευνητικών υποδομών της Περιφέρειας, και τη στήριξη της ερευνητικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων μέσω και συνεργασιών μεταξύ ερευνητικού και παραγωγικού τομέα, λαμβάνοντας υπόψη τα προκαταρκτικά πορίσματα της Διαδικασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης (ΔΕΑ), τους τομείς προτεραιότητας της νέας Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (περιφερειακή διάσταση), και τις κατευθύνσεις του Περιφερειακού Συμβουλίου Έρευνας και Καινοτομίας (ΠΣΕΚ).

Επιπλέον, στις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, η πλατφόρμα S.T.E.P. (Strategic Technologies for Europe Platform) αναγνωρίζεται ως μέσο για την αντιμετώπιση βασικών προκλήσεων που εντοπίζονται, κυρίως όσον αφορά την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της παραγωγικότητας και της καινοτομίας, μέσω της ανάπτυξης και παραγωγής κρίσιμων τεχνολογιών σε τρεις επιλεγμένους στρατηγικούς τομείς (της ψηφιακής και υπερπροηγμένης τεχνολογίας, των καθαρών και αποδοτικών ως προς τη χρήση των πόρων τεχνολογιών και των βιοτεχνολογιών). Για την Περιφέρεια, **ζητούμενο αποτελεί η βελτίωση του περιφερειακού συστήματος έρευνας και καινοτομίας, αυξάνοντας την ερευνητική ένταση ειδικά στις κρίσιμες τεχνολογίες S.T.E.P. με έμφαση στον στρατηγικό τομέα των βιοτεχνολογιών και των ψηφιακών τεχνολογιών.** Για την ενίσχυση της ικανότητας των ερευνητικών φορέων και των επιχειρήσεων της Περιφέρειας, αξιοποιούνται πόροι στο πλαίσιο του νέου **Ειδικού Στόχου RSO1.6**. Η καινοτομία που σχετίζεται με τις βιοεπιστήμες (ιατροτεχνολογία, φαρμακευτικά προϊόντα, βιοτεχνολογία), σε ερευνητικά ιδρύματα και σε επιχειρήσεις στην Ήπειρο, έχει τη δυνατότητα να αυξήσει τις ευκαιρίες ανάπτυξης και να διαφοροποιήσει την περιφερειακή οικονομία.

Ψηφιακός Μετασχηματισμός

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO1.2**, καταγράφεται υψηλός βαθμός συνάφειας και κάλυψης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Καινοτομία επιχειρήσεων, Αποτελεσματικό θεσμικό πλαίσιο**) και τις ιδιαίτερες ανάγκες της Περιφέρειας, καθώς το Πρόγραμμα περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο παρεμβάσεις για την ενίσχυση του ψηφιακού

¹ Τα συμπεράσματα, ανά Ειδικό Στόχο, της ανάλυσης των τύπων δράσεων του Προγράμματος με βάση τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, έλαβαν υπόψη το Παραδοτέο του έργου "Υποστήριξη της ΕΥΣΣΑΕ για την ενδιάμεση επανεξέταση των Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2021-2027" που προετοιμάστηκε από την PwC τον Δεκέμβριο+ 2024.

² Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών

μετασχηματισμού των επιχειρήσεων, και δράσεις τοπικής εμβέλειας για την ψηφιοποίηση των δημόσιων υπηρεσιών, συνεισφέροντας έτσι στον ευρύτερο ψηφιακό μετασχηματισμό των δημόσιων υπηρεσιών που υλοποιείται στη χώρα τα τελευταία χρόνια, σε ευθυγράμμιση με το πρόγραμμα πολιτικής Ψηφιακή Δεκαετία 2030.

Οικονομική Δραστηριότητα – ΜΜΕ

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO1.3**, καταγράφεται υψηλός βαθμός συνάφειας και κάλυψης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (Ανταγωνιστικές περιφέρειες) και τις ιδιαίτερες ανάγκες της Περιφέρειας (στους τομείς προτεραιότητας της περιφερειακής διάστασης της νέας Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης), καθώς το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων με στόχο την εξωστρέφεια, την καινοτομία, την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση, κάτι που μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. **Ζητούμενο αποτελεί η εστίαση στους στρατηγικούς τομείς S.T.E.P.**, και προς τούτο οι επιχειρήσεις θα (μπορούν να) ενισχύονται για την ανάπτυξη ή παραγωγή κρίσιμων τεχνολογιών S.T.E.P. στις βιοεπιπλήρεις και τις ψηφιακές τεχνολογίες, στο πλαίσιο τους **Ειδικού Στόχου RSO1.6**. Επιπλέον, για την κάλυψη αναγκών των επιχειρήσεων, έμφαση δίνεται στη **στήριξη της επιχειρηματικότητας μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων (πχ. τύπου ΤΕΠΙΧ ΙΙΙ), και στη στήριξη της νεοφυούς επιχειρηματικότητας και τεχνοβλαστών**, που συνάδουν με τις Συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, για την αντιμετώπιση των εμποδίων στις ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις μέσω της διευκόλυνσης της πρόσβασης των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση, και ειδικότερα για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των νεοφυών και των επεκτεινόμενων επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση, αντίστοιχα.

Π2Α: Προώθηση της αειφορίας και αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής

Ενεργειακή απόδοση

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO2.1**, καταγράφεται υψηλός βαθμός συνάφειας και κάλυψης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Οικονομικά προσιτή ενεργειακή μετάβαση**), και τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (Προσιτή και καθαρή ενέργεια), καθώς το Πρόγραμμα εστιάζει στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης τόσο κτιρίων του δημόσιου τομέα, σύμφωνα με το νέο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ)³, όσο και λοιπών υποδομών (πλην κτιρίων) στις αστικές περιοχές, σύμφωνα με τα Σχέδια Δράσης για τη Βιώσιμη Ενέργεια (ΣΔΒΕ) των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ). Συμβάλλει έτσι στη μείωση του ενεργειακού κόστους για τα νοικοκυριά και στηρίζει την ενέργεια ως κοινωνικό στόχο. **Έμφαση πρέπει να δοθεί στον εξηλεκτρισμό και τον οικολογικό προσανατολισμό της θέρμανσης και της ψύξης των κτιρίων**, αντιμετωπίζοντας κρίσιμες διαρθρωτικές προκλήσεις που αναδεικνύει το Εξάμηνο στους τομείς της βιωσιμότητας, της οικονομικής προσιτότητας της ενέργειας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Ταυτόχρονα στις Συστάσεις, **οι αντλίες θερμότητας αναδεικνύονται ως κρίσιμη τεχνολογία για την επίτευξη των στόχων της ενεργειακής απόδοσης και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα**. Σε ότι αφορά την ενεργειακή αναβάθμιση του οικιστικού τομέα, σημαντικές πρωτοβουλίες (Εξοικονομώ) υλοποιούνται σε εθνικό επίπεδο από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ) και το τομεακό Πρόγραμμα Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή 2021-2027.

Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ)

Οι τύποι δράσεων του Προγράμματος στον **Ειδικό Στόχο RSO2.1** περιλαμβάνουν τη δυνατότητα ενσωμάτωσης έξυπνων συστημάτων διαχείρισης ενέργειας και αξιοποίησης ΑΠΕ. Επιπλέον, **οι αντλίες θερμότητας, καθώς αξιοποιούν την ενέργεια περιβάλλοντος**,

³ ΦΕΚ Β' 6983/19.12.2024 «Κύρωση του αναθεωρημένου Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ)»

λογίζονται ως ΑΠΕ σύμφωνα με την Οδηγία 2018/2001/ΕΚ, και η χρήση τους ευθυγραμμίζεται με τη σύσταση του Εξαμήνου για μείωση της συνολικής εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα και επιτάχυνση της ανάπτυξης ΑΠΕ. Σημαντικές πρωτοβουλίες προώθησης ΑΠΕ υλοποιούνται σε εθνικό επίπεδο από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και το τομεακό Πρόγραμμα Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή 2021-2027, οι οποίες δρουν συμπληρωματικά με τις δράσεις του Προγράμματος Ήπειρος 21-27.

Τόσο όσον αφορά την ενεργειακή αναβάθμιση του οικιστικού τομέα, όσο και την αξιοποίηση ΑΠΕ, το Πρόγραμμα στην Προτεραιότητα 5 (ΣΠ5) περιλαμβάνει παρεμβάσεις στο πλαίσιο των ΟΧΕ που επικεντρώνονται στις ορεινές περιοχές, καθώς και στο πλαίσιο των ΟΧΕ ΒΑΑ, ενώ η στήριξη για αντλίες θερμότητας μπορεί να συμβάλλει και στους δύο παραπάνω στόχους.

Περιβάλλον και χωροταξία, κλιματική αλλαγή και φυσικοί-πολιτιστικοί πόροι

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO2.4**, υπάρχει υψηλός βαθμός συνάφειας και συσχέτισης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, ετοιμότητα και περιβάλλον**), καθώς το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις που εστιάζουν στη χρηματοδότηση δημόσιων υποδομών κυρίως για την αντιμετώπιση πλημμυρικών φαινομένων και την ενίσχυση της πολιτικής προστασίας τόσο στον τομέα της πρόληψης όσο και της αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών.

Διαχείριση υδάτων

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO2.5**, καταγράφεται υψηλός βαθμός συνάφειας και σύνδεσης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου για προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και περιβαλλοντική βιωσιμότητα, και τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα, καθώς το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις στήριξης του στρατηγικού σχεδιασμού στον τομέα των υδάτων, κυρίως για την αναβάθμιση του δικτύου ύδρευσης και του συστήματος διαχείρισης των λυμάτων. Με δεδομένους τους κλιματικούς κινδύνους, όπως οι ξηρασίες και οι πλημμύρες, και τη λειψυδρία που επηρεάζει ήδη τουρισμό και βιομηχανία, ζητούμενο αποτελεί η **ενίσχυση ανθεκτικών σε κλιματικές προκλήσεις υποδομών νερού για ανθρώπινη κατανάλωση, ο περιορισμός απωλειών/διαρροών, καθώς και η μείωση της καταπόνησης και προστασία των υδάτινων σωμάτων από τη ρύπανση**. Τα παραπάνω συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των κλιματικών προκλήσεων που επιδεινώνουν τις πιέσεις στην ποιότητα και την ποσότητα του νερού, που εντοπίζει το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο (**Ανθεκτικότητα των υδάτων**), ενώ ενισχύουν τη βιώσιμη διαχείριση και διατήρηση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας, διασφαλίζοντας έναν ζωτικό πόρο για κρίσιμους τομείς όπως η γεωργία, η ενέργεια και η μεταποίηση. Επισημαίνεται ότι, στα κύρια πορίσματα των Συστάσεων του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, έκθεση για την Ελλάδα 2025, περιλαμβάνεται η κατάρτιση σχεδίου για τη θωράκιση των βασικών υποδομών (συμπεριλαμβανομένων των υποδομών ύδρευσης) έναντι του κλίματος, καθώς και για τη μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη βελτίωση της ικανότητας και της λογοδοσίας των τοπικών παρόχων υπηρεσιών ύδρευσης.

Διαχείριση στερεών αποβλήτων, κυκλική οικονομία

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO2.6**, υπάρχει υψηλός βαθμός συνάφειας και σύνδεσης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής, Βιώσιμη βιομηχανία**), καθώς το Πρόγραμμα χρηματοδοτεί την κατασκευή πράσινων σημείων για τη χωριστή διαλογή των απορριμμάτων, σύμφωνα με τους στόχους του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Ηπείρου. Παρόλο που πρόκειται για σχετικά περιορισμένης κλίμακας δράση, συμπληρωματικά με άλλες χρηματοδοτικές πηγές (όπως το τομεακό Πρόγραμμα Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή), εκτιμάται ότι μπορούν να πραγματοποιηθούν οι φιλόδοξοι στόχοι που τίθενται σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο στον τομέα της διαχείρισης στερεών αποβλήτων και κυκλικής οικονομίας.

Προσιτή και βιώσιμη στέγαση

Στα κύρια πορίσματα των Συστάσεων του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, έκθεση για την Ελλάδα 2025, επισημαίνεται η ανάγκη αντιμετώπισης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, με την περαιτέρω ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας του συστήματος κοινωνικής προστασίας και με τη βελτίωση της πρόσβασης σε κοινωνική και οικονομικά προσιτή στέγαση. Για την Περιφέρεια, **ζητούμενο αποτελεί η στήριξη παρεμβάσεων για οικονομικά προσιτές, ανεκτές θερμικά και βιώσιμες κατοικίες, με απαραίτητο στοιχείο τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης**, στο πλαίσιο του νέου **Ειδικού Στόχου RSO2.11**, αντιμετωπίζοντας άμεσα μία από τις κρισιμότερες προκλήσεις που αναγνωρίζονται στις Συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, την επιδείνωση της οικονομικής προσιτότητας της στέγασης και τη μείωση του βιοτικού επιπέδου, ιδίως για τις ευάλωτες ομάδες, όπως τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος και τα μονογονεϊκά. Ταυτόχρονα, η εστίαση στην ενεργειακή αποδοτικότητα του οικιστικού αποθέματος αλλά και των δημόσιων κτιρίων συμβάλλει στην αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας και στην ενεργειακή μετάβαση, που αναδεικνύονται στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο (Κοινωνική δικαιοσύνη, Οικονομικά προσιτή ενεργειακή μετάβαση), και στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα (Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες), και την κοινωνική δικαιοσύνη (Μηδενική φτώχεια).

Π2Β: Προώθηση της βιώσιμης πολυτροπικής αστικής κινητικότητας

Αστική Κινητικότητα

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO2.8**, υπάρχει υψηλός βαθμός συνάφειας και σύνδεσης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής**), καθώς το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας μέσω της ανάπτυξης ποδηλατοδρόμων, πεζοδρόμων και/ή δρόμων ήπιας κυκλοφορίας, που μπορούν δυνητικά να μειώσουν τις μετακινήσεις με μηχανοκίνητα οχήματα εντός των αστικών κέντρων, σύμφωνα και με τους στόχους του ΕΣΕΚ. Οι παραπάνω παρεμβάσεις συμβάλλουν στις χωρικές Στρατηγικές ΒΑΑ ενώ αντίστοιχες δράσεις χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου RSO5.1. Το Πρόγραμμα δεν ενισχύει την ανάπτυξη της ηλεκτροκίνησης στην Περιφέρεια, αλλά δρα συμπληρωματικά προς την κατεύθυνση της μείωσης των μετακινήσεων με μηχανοκίνητα οχήματα εντός των αστικών κέντρων και της βελτίωσης της αστικής κινητικότητας.

Παρεμβάσεις για την ενίσχυση της ηλεκτροκίνησης σε εθνικό επίπεδο γίνονται από άλλα χρηματοδοτικά μέσα (Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, τομεακά Προγράμματα). Επιπλέον, οι ΟΤΑ της Περιφέρειας χρηματοδοτούνται για προτάσεις βιώσιμης μετακίνησης με την αξιοποίηση ΤΠΕ, τόσο από το τομεακό Πρόγραμμα Ψηφιακός Μετασχηματισμός όσο και από το ΤΑΑ (Δ. Ιωαννινών), σε ότι αφορά έξυπνα συστήματα ελεγχόμενης στάθμευσης, στάσεων Μέσων Μαζικής Μεταφοράς, διασφάλισης προσβασιμότητας απόμων με κινητικά προβλήματα, διαβάσεων πεζών φιλικών προς ΑμεΑ, ενημέρωσης για την κυκλοφορία, κλπ.

Π3: Ενίσχυση της κινητικότητας

Υποδομές Μεταφορών

Σε ότι αφορά τους **Ειδικούς Στόχους RSO3.1 και RSO3.2**, υπάρχει έμμεση συνάφεια με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, καθώς δεν καταγράφονται συγκεκριμένες συστάσεις που να εστιάζουν στο οδικό δίκτυο και στην οδική ασφάλεια. Το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την ποιοτική αναβάθμιση του εκτεταμένου ΔΕΔ-Μ (οδικός άξονας Ηγουμενίτσα–Πάργα–Πρέβεζα) και την επέκταση/αναβάθμιση του οδικού δικτύου της

Περιφέρειας, που εξυπηρετούν τη διαπεριφερειακή, διακρατική και διασυνοριακή συνεργασία, στόχοι που έχουν προτεραιοποιηθεί στο πλαίσιο του Στρατηγικού Πλαισίου Επενδύσεων Μεταφορών (ΣΠΕΜ) και του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Μεταφορών (εξειδίκευση για την Περιφέρεια Ηπείρου), καθώς και για τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας, στο πλαίσιο του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για την Οδική Ασφάλεια 2021-2030. Με τον τρόπο αυτό η στρατηγική του Προγράμματος δημιουργεί ασφαλείς και ανθεκτικές υποδομές μεταφορών στην Περιφέρεια, συμπληρώνοντας τις υποδομές μεταφορών που υλοποιούνται από άλλα χρηματοδοτικά μέσα. Το Πρόγραμμα δεν ενισχύει την ανάπτυξη της ηλεκτροκίνησης στην Περιφέρεια. Παρεμβάσεις για την ενίσχυση της ηλεκτροκίνησης σε εθνικό επίπεδο γίνονται από άλλα χρηματοδοτικά μέσα (Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, τομεακά Προγράμματα).

Π4Α: Ενίσχυση υποδομών στο πλαίσιο της κοινωνικής συνοχής

Εκπαίδευση - Δια Βίου Μάθηση

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO4.2**, υπάρχει υψηλός βαθμός συνάφειας και σύνδεσης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Εκπαίδευση και δεξιότητες**), καθώς το Πρόγραμμα ενσωματώνει παρεμβάσεις για την αναβάθμιση της υποδομής των διαφόρων βαθμίδων εκπαίδευσης, της επαγγελματικής εκπαίδευσης και διά βίου μάθησης, καθώς και την επέκταση της προσχολικής φροντίδας, συμβάλλοντας στην αύξηση της συμμετοχής στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, η οποία σε εθνικό επίπεδο είναι από τις χαμηλότερες στην ΕΕ, και η οποία έχει διαπιστωθεί ότι επηρεάζει θετικά τα μεταγενέστερα εκπαιδευτικά αποτελέσματα.

Συνοχή (Υγεία – Κοινωνική ένταξη μέσω του πολιτισμού & τουρισμού)

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO4.5**, υπάρχει υψηλός βαθμός συνάφειας και σύνδεσης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Υγεία και συστήματα υγείας**), καθώς το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την αναβάθμιση και επέκταση των υποδομών υγείας και των υποδομών φροντίδας και κοινωνικής προστασίας, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση των αναγκών που εντοπίζει το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο. Ειδικά για την Περιφέρεια Ηπείρου θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το αυξημένο ποσοστό γήρανσης που καταγράφει ο πληθυσμός της, κάτι το οποίο μπορεί να αυξήσει σημαντικά τις ανάγκες για υπηρεσίες υγείας και φροντίδας στο άμεσο μέλλον.

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO4.6**, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις που το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο αναγνωρίζει ότι συμβάλλουν στο να παραμένουν ισχυρές οι προοπτικές ανάπτυξης της χώρας (λόγω της ισχυρής ανάκαμψης του τουριστικού τομέα), που αφορούν στην αξιοποίηση και προβολή του πολιτιστικού αποθέματος και των τουριστικών πόρων της Περιφέρειας με σκοπό την κοινωνική συνοχή και την ανάπτυξη. Οι δράσεις αυτές είναι συμπληρωματικές με δράσεις για τον ψηφιακό μετασχηματισμό του τουριστικού τομέα τόσο των δημόσιων υπηρεσιών όσο και των ΜΜΕ που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο των Ειδικών Στόχων RSO1.2 και RSO1.3. Παράλληλα, ενισχύεται η ανάπτυξη θεματικών μορφών τουρισμού που έχουν αναδειχθεί στο πλαίσιο της περιφερειακής διάστασης της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΕΣΕΕ), ενώ λαμβάνονται υπόψη και οι χωρικές στρατηγικές του ΣΠ5.

Π4Β: Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και του ανθρώπινου δυναμικού

Αγορά Εργασίας

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο ESO4.1**, υπάρχει υψηλός βαθμός συνάφειας και σύνδεσης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Αγορά εργασίας, Ανταγωνιστικές περιφέρειες**),

καθώς το Πρόγραμμα ενσωματώνει δράσεις για την ενίσχυση της απασχόλησης και της έναρξης επαγγελματικής δραστηριότητας/αυτοαπασχόλησης (ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης), τη βελτίωση των συνθηκών ένταξης στην αγορά εργασίας ανέργων, καθώς και για την ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας, σύμφωνα και με την περιφερειακή διάσταση της ΕΣΕΕ και τις στρατηγικές ΟΧΕ. Το Πρόγραμμα στοχεύει κυρίως στην κοινωνική ένταξη / επανένταξη εξυπηρετώντας μεγάλο εύρος αναγκών των ευπαθών ομάδων, και δρα συμπληρωματικά με άλλες χρηματοδοτικές πηγές (ΤΑΑ, τομεακό Πρόγραμμα Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή), τα οποία έχουν ενσωματώσει στοχευμένες δράσεις πρόσβασης στην αγορά εργασίας για νέους (15-24 ετών), γυναίκες και άλλες ευπαθείς ομάδες πληθυσμού. **Ζητούμενο για την Περιφέρεια αποτελεί η προώθηση της απασχόλησης/αυτοαπασχόλησης και γενικά η περαιτέρω στήριξη της αύξησης της συμμετοχής στην αγορά εργασίας των ευάλωτων ομάδων μέσω ευέλικτων πολιτικών απασχόλησης**, όπως επισημαίνεται στις Συστάσεις, προκειμένου να πετύχει η χώρα τους στόχους του 2030 για την απασχόληση. Στους στόχους της απασχόλησης με κοινωνικό πρόσημο μπορεί να συμβάλλει και η δημιουργία νέων Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑ.Λ.Ο.) στην Περιφέρεια. **Επίσης, είναι σημαντική η υποστήριξη από το Πρόγραμμα τοπικού μηχανισμού διάγνωσης τάσεων και αναγκών της αγοράς εργασίας**, που θα αντιμετωπίσει τους ανεπαρκείς μηχανισμούς πρόβλεψης των δεξιοτήτων που είναι αναγκαίες στην αγορά εργασίας, και τις αναντιστοιχίες δεξιοτήτων, προκλήσεις που αναδεικνύονται στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο.

Κοινωνική Συνοχή (Μείωση πληθυσμού/Γήρανση - Φτώχεια - Κοινωνικός Αποκλεισμός)

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο ESO4.6**, υπάρχει υψηλός βαθμός συνάφειας και κάλυψης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Εκπαίδευση και δεξιότητες, Κοινωνικές πολιτικές**), καθώς το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την υποστήριξη της πρόσβασης στην Αβάθμια και Ββάθμια εκπαίδευση παιδιών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και παιδιών από οικογένειες με χαμηλά οικογενειακά εισοδήματα, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση των αδυναμιών που εντοπίζονται στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο.

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο ESO4.8**, υπάρχει υψηλός βαθμός συνάφειας και σύνδεσης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Κοινωνικές πολιτικές**) για αντιμετώπιση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού μέσω βελτιωμένων κοινωνικών πολιτικών και συστημάτων προστασίας, και τον εθνικό στόχο για την άρση 860.000 ατόμων από τη φτώχεια ή τον κοινωνικό αποκλεισμό έως το 2030, καθώς το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την κοινωνική ένταξη των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, μέσω της ενίσχυσης της συμμετοχής τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και της προώθησης των ίσων ευκαιριών και της ενεργού συμμετοχής στην κοινωνία, ενώ **περαιτέρω έμφαση μπορεί να δοθεί σε τομείς της κοινωνικής ζωής όπως ο αθλητισμός και ο πολιτισμός**. Επιπλέον, οι παρεμβάσεις του Προγράμματος λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη βελτίωσης της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων, καθώς σύμφωνα με μελέτη του ΟΟΣΑ⁴ το μερίδιο του πληθυσμού στην Ήπειρο που είναι άνω των 70 ετών (18,1%) είναι το υψηλότερο στην Ελλάδα και σχεδόν 1,4 φορές πάνω από τα επίπεδα της ΕΕ, συνάδοντας με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Κοινωνικές πολιτικές**) για επέκταση της μακροχρόνιας φροντίδας.

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο ESO4.9**, υπάρχει υψηλός βαθμός συνάφειας και κάλυψης με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Αγορά εργασίας, Κοινωνικές πολιτικές**), καθώς το Πρόγραμμα περιλαμβάνει δράσεις για τη βελτίωση της διαβίωσης και την κατάρτιση Υπηκόων Τρίτων Χωρών. Όλα τα περιφερειακά Προγράμματα θα συμβάλλουν στο Πρόγραμμα HELIOS+ για την ένταξη Υπηκόων Τρίτων Χωρών στην αγορά εργασίας,

⁴ OECD (2020). Regional Policy for Greece Post-2020 - REGIONAL PROFILES

συμπληρωματικά με σημαντικές παρεμβάσεις που χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (TAME).

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο ESO4.10**, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει δράσεις μικρής κλίμακας για την ένταξη των Ρομά στην εκπαίδευση και στην αγορά εργασίας, συνάδοντας με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Αγορά εργασίας, Κοινωνικές πολιτικές**), την Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά 2021-2030, και τις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα.

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο ESO4.11**, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει ένα μεγάλο εύρος παρεμβάσεων, που εμπίπτουν στις συστάσεις του Εξαμήνου για αντιμετώπιση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού μέσω βελτιωμένων κοινωνικών πολιτικών και συστημάτων προστασίας, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων που αναδεικνύει το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο (**Κοινωνικές πολιτικές, Ανταγωνιστικές περιφέρειες**), όπου αναφέρεται το υψηλό, παρότι σταθερά μειούμενο, ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, και οι ελλείψεις στην πρόσβαση στο σύστημα κοινωνικής προστασίας των περιστασιακά εργαζομένων, των ανέργων και των αυτοαπασχολούμενων.

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο ESO4.12**, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει δράσεις για την υποστήριξη εφήβων και την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση των αναγκών που αναδεικνύει το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο (**Κοινωνικές Πολιτικές**), σχετικά με το πολύ υψηλό επίπεδο σοβαρής υλικής και κοινωνικής στέρησης, κυρίως μεταξύ ειδικών ομάδων και των φτωχών παιδιών. Επιπρόσθετα στο πρόγραμμα υποστηρίζονται δράσεις για την καταπολέμηση του προβλήματος των αστέγων.

Σημειώνεται ότι λαμβάνονται υπόψη τα αποτελέσματα της μελέτης βιωσιμότητας των κοινωνικών δομών και η συμφωνία μεταξύ των αρμοδίων Γενικών Γραμματειών του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής & Οικογένειας, της αρμόδιας υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG Employment) και της Γενικής Γραμματείας ΕΣΠΑ, για τη συνέχιση της συγχρηματοδότησης των Κοινωνικών Δομών στο πλαίσιο των Περιφερειακών Προγραμμάτων. Συγκεκριμένα προβλέπεται η συνέχιση της χρηματοδότησης -με κατά περίπτωση σταδιακή ετήσια απομείωση των κοινοτικών πόρων- για κατάλληλο χρονικό διάστημα που θα επιτρέψει στις ελληνικές αρχές να ολοκληρώσουν τις νομοθετικές και διοικητικές διεργασίες προκειμένου να καταστεί δυνατή η πλήρης χρηματοδότηση όλων των δομών από εθνικούς πόρους.

Π5: Στήριξη της βιώσιμης και ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO5.1**, το Πρόγραμμα συνάδει με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Ανταγωνιστικές περιφέρειες**), καθώς περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την χωρική ανάπτυξη στις 4 αστικές περιοχές της Περιφέρειας (Δήμοι Αρταίων, Ιωαννινών, Πρέβεζας και Ηγουμενίτσας), στις κατηγορίες που περιγράφονται στις εγκεκριμένες Στρατηγικές BAA (Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης), όπως ενδεικτικά είναι η βιώσιμη αστική κινητικότητα με την ενθάρρυνση χρήσης του ποδηλάτου και της πεζής μετακίνησης με στόχο της μείωσης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, παρεμβάσεις βελτίωσης της λειτουργικότητας του αστικού χώρου και αναβάθμισης και ορθολογικής διαχείρισης του ελεύθερου δημόσιου χώρου, κλπ. Στο πλαίσιο των ΟΧΕ BAA, είναι απαραίτητο να δοθεί έμφαση στις Συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου για αύξηση της ενεργειακής απόδοσης και περιβαλλοντική βιωσιμότητα, μέσω της **αντικατάστασης ρυπογόνων συστημάτων θέρμανσης με αντλίες θερμότητας, με στόχο την αντιμετώπιση εστιασμένων περιβαλλοντικών προβλημάτων, όπως ειδικά στην πόλη των Ιωαννίνων που αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα σωματιδιακής ρύπανσης.**

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO5.2**, το Πρόγραμμα συνάδει με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (**Ανταγωνιστικές περιφέρειες**), καθώς περιλαμβάνει παρεμβάσεις που εστιάζουν στην ανάπτυξη των περιοχών της Περιφέρειας εκτός των αστικών κέντρων. Σημειώνεται ότι, εκπονήθηκε η εμπειρογνωμοσύνη «Προτάσεις για την εφαρμογή Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων» (Οκτώβριος 2022) και προωθήθηκε η ολοκληρωμένη παρέμβαση σε ειδικές θεματικές ενότητες με ή χωρίς χωρική συνέχεια. Οι περιοχές παρέμβασης καθορίστηκαν σε συνδυασμό με την γεωγραφική θέση και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Ηπείρου. Οι παρεμβάσεις αυτές δυνητικά μπορούν να συμβάλουν και στην αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της περιοχής, που βασίζεται στο φυσικό περιβάλλον και το πολιτιστικό της απόθεμα.

4. Πρόοδος υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (σημείο β ΚΚΔ 2021/1060)

Παρακάτω εξετάζεται ανά Προτεραιότητα και Ειδικό Στόχο, όπου αφορά, η σύνδεση του Προγράμματος με τους στόχους και την πρόοδο του αναθεωρημένου⁵ Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), όπου καθορίζονται οι κατευθυντήριες αρχές και τα εργαλεία εφαρμογής αναγκαίων μέτρων κλιματικής προσαρμογής σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Συμπληρωματικά στο ΕΣΠΑ (ΕΤΠΑ, ΤΔΜ) και το ΤΑΑ, για τη χρηματοδότηση του ΕΣΕΚ έχουν ενεργοποιηθεί ή εξειδικευτεί επιπλέον χρηματοδοτικοί μηχανισμοί που βασίζονται κυρίως στην κατανομή των δικαιωμάτων ΑτΘ, όπως το Ταμείο Απανθρακοποίησης Νήσων (Decarbonization Fund), το Ταμείο Εκσυγχρονισμού (Modernization Fund), το Κοινωνικό Κλιματικό Ταμείο (Social Climate Fund) ή άλλες πηγές (ELENA κ.α.).

Π1: Ενίσχυση της περιφερειακής οικονομίας μέσω της αξιοποίησης της έρευνας και της καινοτομίας

Στον Ειδικό Στόχο RSO1.3 του Προγράμματος αντιστοιχούν τα μέτρα και οι πολιτικές του πίνακα 26 του ΕΣΕΚ για την Έρευνα, Καινοτομία και Ανταγωνιστικότητα [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.9 ΕΣΕΚ].

Π2Α: Προώθηση της αειφορίας και αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής

Ενεργειακή απόδοση

Για το θέμα των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, το αναθεωρημένο ΕΣΕΚ θέτει ως στόχο τη μείωση κατά 55% έως το 2030 σε σχέση με τις εκπομπές του έτους 1990 και προβλέπει επίσης μετάβαση σε μια οικονομία κλιματικής ουδετερότητας έως το έτος 2050. Οι τύποι δράσεων του Προγράμματος στον Ειδικό Στόχο RSO2.1 για βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης του κτιριακού αποθέματος σε συμμόρφωση με τις ελάχιστες απαιτήσεις ενεργειακής απόδοσης κτιρίων, αντιστοιχούν στα μέτρα και οι πολιτικές του ΕΣΕΚ για τη Βελτίωση Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων Δημοσίου Τομέα [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.2 ΕΣΕΚ], Ενεργειακή Ασφάλεια [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.5 ΕΣΕΚ] και Διάσταση Εσωτερικής Αγοράς Ενέργειας [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.6 ΕΣΕΚ], ενώ παράλληλα συμβάλουν και παρεμβάσεις που προβλέπονται στις ΟΧΕ και ΟΧΕ ΒΑΑ μέσω των Ειδικών Στόχων RSO5.1 και RSO5.2. **Επισημαίνεται ειδικά ο ρόλος των ενεργειακά αποδοτικότερων αντλιών θερμότητας στον εξηλεκτρισμό και οικολογικό προσανατολισμό της θέρμανσης και της ψύξης των κτιρίων, και την ενεργειακή μετάβαση.**

Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ)

Στο νέο ΕΣΕΚ προβλέπεται ότι το μερίδιο ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας για τα έτη 2030 και 2050 θα ανέρχεται σε 43,0% και 95,8% αντίστοιχα. Σε ότι αφορά τον Ειδικό Στόχο RSO2.1, οι τύποι δράσεων του Προγράμματος αντιστοιχούν στα μέτρα και τις πολιτικές του ΕΣΕΚ για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας [Κεφάλαιο 3.2 ΕΣΕΚ], μέσω των έργων ενεργειακής αναβάθμισης δημόσιων κτιρίων με δυνατότητα ενσωμάτωσης έξυπνων συστημάτων διαχείρισης ενέργειας και αξιοποίησης ΑΠΕ. **Σε ό,τι αφορά τον εξηλεκτρισμό της θέρμανσης/ψύξης, η ενέργεια περιβάλλοντος που αξιοποιείται από τις αντλίες θερμότητας για θέρμανση λογίζεται ως ΑΠΕ, σύμφωνα με την Οδηγία 2018/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και προσμετράται και στους εθνικούς**

⁵ ΦΕΚ Β' 6983/19.12.2024 «Κύρωση του αναθεωρημένου Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ)»

στόχους που έχουν τεθεί στο πλαίσιο του ΕΣΕΚ. Επίσης, η **ενέργεια περιβάλλοντος που χρησιμοποιείται για ψύξη λογίζεται πλέον και αυτή ως ΑΠΕ** σύμφωνα με τον πρόσφατο Κανονισμό 2022/759 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 14ης Δεκεμβρίου 2021.

Περιβάλλον και χωροταξία, κλιματική αλλαγή και φυσικοί-πολιτιστικοί πόροι

Με δεδομένο ότι, κατά την ανάπτυξη και εφαρμογή των Περιφερειακών Σχεδίων Δράσης για την Κλιματική Προσαρμογή (ΠεΣΠΚΑ), λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες κάθε Περιφέρειας, οι τύποι δράσεων του Προγράμματος στον Ειδικό Στόχο RSO2.4 για την αντιμετώπιση πλημμυρικών φαινομένων και την ενίσχυση της πολιτικής προστασίας, αντιστοιχούν στα μέτρα και τις πολιτικές του ΕΣΕΚ: για την Κλιματική Αλλαγή, εκπομπές και απορρόφηση αερίων του Θερμοκηπίου, τη Συμβολή στον τομέα LULUCF [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.1.3. ΕΣΕΚ με έμφαση στις αναδασώσεις και στην αποκατάσταση υποβαθμισμένων περιοχών], τις Βιώσιμες Αναπλάσεις/Εξυπνες Πόλεις [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.1.7], τη Βελτίωση της Ενεργειακής Απόδοσης, [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.4 ΕΣΕΚ]. Ειδικότερη σύνδεση μεταξύ ΕΣΠΚΑ και ΠεΣΚΑ με μέτρα και πολιτικές προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή στο πλαίσιο του ΕΣΕΚ προσδιορίζονται στο ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.8.

Διαχείριση υδάτων

Οι τύποι δράσεων του Προγράμματος που εντάσσονται στον Ειδικό Στόχο RSO2.5, **όπως επικαιροποιήθηκε για να καλύψει την ανθεκτικότητα, την ασφαλή πρόσβαση στο νερό, και τη βιώσιμη διαχείριση υδάτινων πόρων**, με βασικό στόχο την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, αντιστοιχούν στα μέτρα και τις πολιτικές του ΕΣΕΚ για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.9].

Διαχείριση στερεών αποβλήτων, κυκλική οικονομία

Σε ότι αφορά τον Ειδικό Στόχο RSO2.6, ο συγκεκριμένος τύπος δράσεων για τη συμπλήρωση των υποδομών του ΠΕΣΔΑ αντιστοιχεί στα μέτρα και τις πολιτικές του ΕΣΕΚ για τη Διαχείριση Αποβλήτων [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.1.5 ΕΣΕΚ] και τη Κυκλική Οικονομία [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.1.6 ΕΣΕΚ].

Προσιτή και βιώσιμη στέγαση

Οι τύποι δράσεων του Προγράμματος στο πλαίσιο του νέου **Ειδικού Στόχου RSO2.11** για τη **βελτίωση της πρόσβασης σε κοινωνική και οικονομικά προσιτή στέγαση**, μέσω της ανακαίνισης και ήπιας ενεργειακής αναβάθμισης δημόσιων και παλαιών ιδιωτικών κτιρίων, αλλά και μέσω της αύξησης του οικιστικού αποθέματος με την κατασκευή προσιτών, ενεργειακά ανεκτών και βιώσιμων κατοικιών, με στόχο την αντιμετώπιση της στεγαστικής κρίσης και τη μείωση της ενεργειακής φτώχειας, αντιστοιχούν στα μέτρα και οι πολιτικές του ΕΣΕΚ για τη Βελτίωση Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων Δημοσίου Τομέα και τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.2 ΕΣΕΚ], Ενεργειακή Ασφάλεια [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.5 ΕΣΕΚ] και Διάσταση Εσωτερικής Αγοράς Ενέργειας [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.6 ΕΣΕΚ].

Π2Β: Προώθηση της βιώσιμης πολυτροπικής αστικής κινητικότητας

Αστική Κινητικότητα

Ο τύπος δράσεων του Προγράμματος στον Ειδικό Στόχο RSO2.8 αντιστοιχεί στα μέτρα και τις πολιτικές του ΕΣΕΚ που αναφέρονται στο Κεφάλαιο ΕΣΕΚ 3.1.4 Μέτρα και Πολιτικές στον τομέα των Μεταφορών, έργα και δράσεις του Πίνακα 16, ενώ σχετικές δράσεις θα χρηματοδοτηθούν και στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου RSO5.1.

Π3: Ενίσχυση της κινητικότητας

Υποδομές Μεταφορών

Οι τύποι δράσεων του Προγράμματος στους Ειδικούς Στόχους RSO3.1 και RSO3.2 για τη δημιουργία ασφαλών και ανθεκτικών υποδομών τόσο του ΔΕΔ-Μ όσο και της σύνδεσης αυτού με τα αστικά κέντρα και τις περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος της Περιφέρειας, αντιστοιχούν στα μέτρα και τις πολιτικές του ΕΣΕΚ για την Κλιματική Αλλαγή, εκπομπές και απορροφήσεις αερίων του θερμοκηπίου [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.1- Μέτρα και Πολιτικές για τον Τομέα των Μεταφορών 3.1.4].

Π4Α: Ενίσχυση υποδομών στο πλαίσιο της κοινωνικής συνοχής

Οι τύποι δράσεων του Προγράμματος στους Ειδικούς Στόχους RSO4.2, RSO4.5 και RSO4.6 αντιστοιχούν στα μέτρα και τις πολιτικές του ΕΣΕΚ, που αναφέρθηκαν στις προηγούμενες ενότητες, για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τις έξυπνες πόλεις, την ενεργειακή ασφάλεια, την κυκλική οικονομία, τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης.

Π4Β: Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και του ανθρώπινου δυναμικού

Οι τύποι δράσεων του Προγράμματος που προβλέπονται στον Ειδικό Στόχο ESO4.1 για την ενίσχυση της απασχόλησης και την κοινωνική οικονομία αντιστοιχούν στα μέτρα και τις πολιτικές του ΕΣΕΚ για τη Συμβολή στον τομέα για τη Βελτίωση της Ενεργειακής Απόδοσης [ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.2] καθώς και μέτρα και πολιτικές για την Έρευνα, Καινοτομία και την Ανταγωνιστικότητα.

Π5: Στήριξη της βιώσιμης και ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης

Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΟΧΕ ΒΑΑ) που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο των τύπων δράσεων του Ειδικού Στόχου RSO5.1, και οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις σε περιοχές πλην των αστικών (ΟΧΕ) που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο των τύπων δράσεων του Ειδικού Στόχου RSO5.2, θα συνδυαστούν και με δράσεις άλλων Στόχων Πολιτικής (συναφείς Ειδικοί Στόχοι), οι οποίοι συμβάλλουν στους στόχους του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα, σύμφωνα με την παραπάνω ανάλυση.

Στις παραπάνω δράσεις αντιστοιχούν τα μέτρα και πολιτικές του κεφαλαίου 3.1 ΕΣΕΚ και ειδικότερα τα μέτρα M6 και M11-17 (Βιώσιμη Αστική Κινητικότητα και Ηλεκτροκίνηση), M33 (Έξυπνες Πόλεις) και M34 (Αστικές Αναπλάσεις) όπως συνοψίζονται στον Πίνακα 16 του ΕΣΕΚ, καθώς και οι πολιτικές του ΕΣΕΚ για τη Βελτίωση Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων Δημοσίου Τομέα και για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας [Κεφάλαιο 3.2 ΕΣΕΚ].

5. Πρόοδος στην εφαρμογή των αρχών του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων (σημείο γ ΚΚΔ 2021/1060)

Στις Προτεραιότητες 4Α (ΕΤΠΑ) και 4Β (ΕΚΤ+) του Προγράμματος (ΣΠ4), το σύνολο των Ειδικών Στόχων και τύπων δράσεων περιλαμβάνει ένα μεγάλο εύρος παρεμβάσεων που εμπίπτουν στις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα. Παρακάτω εξετάζεται η συμβολή ανά Προτεραιότητα και Ειδικό Στόχο.

Π4Α: Ενίσχυση υποδομών στο πλαίσιο της κοινωνικής συνοχής

Εκπαίδευση - Δια Βίου Μάθηση

Σε ότι αφορά τον Ειδικό Στόχο RSO4.2, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για Υποδομές προσχολικής φροντίδας (4Α.ii.1), Α & Β βάρθμιας Εκπαίδευσης (4Α.ii.2), Γ βάρθμιας Εκπαίδευσης (4Α.ii.3) και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Διά Βίου Μάθησης (4Α.ii.4), που εμπίπτουν στις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα σχετικά με την εκπαίδευση κατάρτιση και δια βίου μάθηση.

Συνοχή (Υγεία – Κοινωνική ένταξη μέσω του πολιτισμού & τουρισμού)

Σε ότι αφορά τον Ειδικό Στόχο RSO4.5, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για Υποδομές Υγείας (4Α.v.1) και Φροντίδας (4Α.v.2), που εμπίπτουν στις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα σχετικά με την περίθαλψη, και με τη μακροχρόνια φροντίδα.

Σε ότι αφορά τον Ειδικό Στόχο RSO4.6, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για Αξιοποίηση πολιτιστικού αποθέματος για τουριστική ανάπτυξη και κοινωνική χρήση (4Α.vi.1) που συμβάλλουν και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της κοινωνικότητας των πολιτών, και Προβολή των τουριστικών πόρων της Περιφέρειας (4Α.vi.2) και Δράσεις για την ανάπτυξη θεματικών μορφών τουρισμού (4Α.vi.3) που συμβάλλουν και στη στήριξη της οικονομίας και της κοινωνίας σε τοπικό επίπεδο. Οι παραπάνω παρεμβάσεις εμπίπτουν στις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα σχετικά με την ισότητα ευκαιριών και πρόσβαση στην αγορά εργασίας και την κοινωνική προστασία.

Π4Β: Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και του ανθρώπινου δυναμικού

Αγορά Εργασίας

Σε ότι αφορά τον Ειδικό Στόχο ESO4.1, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης στο πλαίσιο υλοποίησης στρατηγικών ΟΧΕ (4Β.α.1) και στο πλαίσιο ενίσχυσης των στόχων της περιφερειακής διάστασης της ΕΣΕΕ (4Β.α.2), Προγράμματα ολοκληρωμένων παρεμβάσεων για τη βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης στην απασχόληση (4Β.α.3) και Προώθηση της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας (4Β.α.4), που εμπίπτουν στις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων σχετικά με την ισότητα ευκαιριών και πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Κοινωνική Συνοχή (Μείωση πληθυσμού/Γήρανση - Φτώχεια - Κοινωνικός Αποκλεισμός)

Σε ότι αφορά τον Ειδικό Στόχο ESO4.6, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για Προγράμματα ανάπτυξης και ενδυνάμωσης διεπιστημονικών συμβουλευτικών και υποστηρικτικών δομών και μαθησιακής υποστήριξης/συνεκπαίδευσης μαθητών/τριών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες για την ισότιμη πρόσβαση και συμπερίληψη

στην εκπαίδευση (4B.στ.1). Τα προαναφερόμενα εμπίπτουν στις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα σχετικά με την ένταξη ατόμων με αναπηρία, την Εγγύηση για το παιδί, και την εκπαίδευση κατάρτιση και δια βίου μάθηση. **Σημειώνεται ότι η δράση ΚΔΑΠ ΣΤΕΜ (4B.στ.2) ενσωματώνεται στα ΚΔΑΠ (δράση 4B.ια.9).**

Σε ότι αφορά τον Ειδικό Στόχο ESO4.8, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για Υποστήριξη παρεμβάσεων ισότιμης πρόσβασης ΑμεΑ και άλλες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην ανώτατη εκπαίδευση (4B.η.1), Βελτίωση ποιότητας ζωής ηλικιωμένων/ενεργός και υγιής γήρανση (4B.η.2), Παρακολούθηση θεμάτων αναπηρίας στην Ήπειρο/Καταπολέμηση των διακρίσεων και του αποκλεισμού που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία ή/και με χρόνιες παθήσεις (4B.η.3), και Δράσεις για την συμμετοχή των ΑμεΑ στην κοινωνική ζωή (4B.η.4). Τα προαναφερόμενα εμπίπτουν στις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα σχετικά με την ένταξη ατόμων με αναπηρία, την κοινωνική προστασία, και τη μακροχρόνια φροντίδα.

Σε ότι αφορά τον Ειδικό Στόχο ESO4.9, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την προώθηση της ενεργού ένταξης των Μεταναστών και Υπηκόων Τρίτων Χωρών (4B.θ.1), που εμπίπτουν στις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα, σχετικά με την ισότητα ευκαιριών και πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Σε ότι αφορά τον Ειδικό Στόχο ESO4.10, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την προώθηση της ενεργού ένταξης των Ρομά (4B.ι.1), που εμπίπτουν στις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα σχετικά με την κοινωνική προστασία και ένταξη (πρόταση σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά).

Σε ότι αφορά τον Ειδικό Στόχο ESO4.11, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για Κέντρα Κοινότητας (4B.ια.1), Δομές Παροχής Βασικών Αγαθών (4B.ια.2), Παροχή υπηρεσιών φροντίδας σε επίπεδο οικογενειών και τοπικών κοινοτήτων (4B.ια.3), Παρεμβάσεις προς όφελος των γυναικών και την καταπολέμηση της βίας (4B.ια.5), Διασφάλιση της πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας (4B.ια.7), Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης (4B.ια.8), Προώθηση και υποστήριξη παιδιών για την ένταξή τους στην προσχολική εκπαίδευση καθώς και για τη πρόσβαση παιδιών σχολικής ηλικίας, εφήβων και ατόμων με αναπηρία, σε υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης ΚΔΑΠ/ΚΔΑΠ ΣΤΕΜ (4B.ια.9), και Δράση υποστήριξης μακροχρόνιας φροντίδας σε επίπεδο τοπικής κοινότητας (4B.ια.11), που εμπίπτουν στις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα σχετικά με τη φροντίδα και υποστήριξη των παιδιών, την κοινωνική προστασία, τη μακροχρόνια φροντίδα, την ένταξη ατόμων με αναπηρία, και ιδίως αφορούν στην εξυπηρέτηση της πρόσβασης των παιδιών σε ανάγκη στις υπηρεσίες κλειδιά της Σύστασης του Συμβουλίου για την θέσπιση μιας Ευρωπαϊκής Εγγύησης για το παιδί. **Σημειώνεται ότι, έπειτα από επικαιροποίηση των δράσεων αρμοδιότητας του Υπουργείου Οικογένειας και Κοινωνικής Συνοχής, οι δράσεις Ανάπτυξη ξενώνων άμεσης υποδοχής και βραχείας φιλοξενίας προς αναδοχή (4B.ια.4), και Υλοποίηση σχεδίων του μετασχηματισμού των υπηρεσιών για την αποϊδρυματοποίηση παιδιών που περιλάμβανε και δομές ημιαυτόνομης διαβίωσης (ΣΗΔ) εφήβων (4B.ια.10) θα χρηματοδοτηθούν από άλλες πηγές. Επίσης, για τη δράση Προώθηση και υποστήριξη παιδιών για την ένταξή τους στην προσχολική εκπαίδευση καθώς και για τη πρόσβαση παιδιών σχολικής ηλικίας, εφήβων και ατόμων με αναπηρία, σε υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης (4B.ια.9) επεκτείνεται η χρηματοδότηση από το Πρόγραμμα ως προς τους βρεφονηπιακούς σταθμούς έως το σχολικό έτος 2026-2027 και για τα ΚΔΑΠ/ΚΔΑΠΣΤΕΜ & ΚΔΑΠ ΑΜΕΑ έως και την περίοδο 2028-2029.**

Οι προαναφερόμενες δράσεις, που θα υλοποιηθούν με τη συνεργασία περιφερειακών και εθνικών αρχών, βρίσκονται με άμεση συσχέτιση με τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα.

Σε ότι αφορά τον Ειδικό Στόχο ESO4.12, το Πρόγραμμα περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (4B.ιβ.1), Δράση τοπικής ολοκληρωμένης παρέμβασης για την προστασία των παιδιών και των εφήβων (4B.ιβ.2) και την καταπολέμηση της φτώχειας, που εμπίπτουν στις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα σχετικά με τη φροντίδα και υποστήριξη των παιδιών και την κοινωνική προστασία, ιδίως στο πλαίσιο της Εγγύησης για το παιδί.

Π5: Στήριξη της βιώσιμης και ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης

Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΟΧΕ ΒΑΑ) που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο των τύπων δράσεων του Ειδικού Στόχου RSO5.1 θα συνδυαστούν με δράσεις άλλων Στόχων Πολιτικής, όπως ESO4.1 και ESO4.8 στο πλαίσιο του EKT+ (συναφείς Ειδικοί Στόχοι). Ως εκ του τούτου, προκύπτει άμεση σύνδεση με τις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα, σύμφωνα με την παραπάνω ανάλυση για τους συναφείς Ειδικούς Στόχους.

Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις σε περιοχές πλην των αστικών (ΟΧΕ) που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο των τύπων δράσεων του Ειδικού Στόχου RSO5.2 θα συνδυαστούν και με δράσεις άλλων Στόχων Πολιτικής, όπως ESO4.1/EKT+. Ως εκ του τούτου, προκύπτει σύνδεση με τις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα, σύμφωνα με την παραπάνω ανάλυση για τους συναφείς Ειδικούς Στόχους.

6. Κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Περιφέρειας (σημείο δ ΚΚΔ 2021/1060)

Π1: Ενίσχυση της περιφερειακής οικονομίας μέσω της αξιοποίησης της έρευνας και της καινοτομίας

Έρευνα και Καινοτομία

Η Ήπειρος σύμφωνα με την έκδοση της EE Regional Innovation Scoreboard 2025⁶ χαρακτηρίζεται ως Περιφέρεια μέτριας καινοτομίας (moderate innovator) με σκορ 72,4 σε σχέση με την ΕΕ27 το 2025, βελτιώνοντας διαχρονικά τον σχετικό συνοπτικό δείκτη κατά 23,8 μονάδες την περίοδο 2018-2025. Η Περιφέρεια διαθέτει στρατηγική οικονομικού μετασχηματισμού, ως προς την έρευνα και καινοτομία, η οποία διαμορφώθηκε κατά την ΠΠ 14-20 και επικαιροποιήθηκε για τις ανάγκες της ΠΠ 21-27 (περιφερειακή διάσταση της ΕΣΕΕ). Βάσει των παραπάνω, η Ήπειρος αναγνωρίζεται ως περιφέρεια με δυνατότητα αύξησης των ευκαιριών ανάπτυξης και διαφοροποίησης της οικονομίας της μέσω της καινοτομίας, που σχετίζεται ειδικότερα με τις βιοεπιστήμες (ιατροτεχνολογία, φαρμακευτικά προϊόντα, βιοτεχνολογία) σε ερευνητικά ιδρύματα και επιχειρήσεις της Ηπείρου.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Regional Innovation Scoreboard 2025, στην Περιφέρεια καταγράφεται σχετική υστέρηση στις επενδύσεις του επιχειρηματικού τομέα σε θέματα Ε&Α (<70% του ευρωπαϊκού μ.ό), όπως και στο επίπεδο των αιτήσεων για διπλώματα ευρεσιτεχνίας που είναι σταθερά χαμηλό, παρά τη διαχρονική αύξηση των δαπανών Ε&Α την τελευταία 10ετία, και τη σημαντική αύξηση (σε ποσοστό μεγαλύτερο του ευρωπαϊκού μ.ό) εισαγωγής καινοτομικών επιχειρηματικών διαδικασιών και προϊόντων στις επιχειρήσεις. Το παραπάνω δείχνει ότι περαιτέρω προσπάθειες θα συμβάλουν στην ενθάρρυνση της μεταφοράς τεχνολογίας, όπως επισημαίνεται και στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο (έκθεση 2025).

Επίσης, η Περιφέρεια Ηπείρου διακρίνεται για το υψηλό ποσοστό ανθρωπίνων πόρων που απασχολούνται με την Επιστήμη και Τεχνολογία. Ειδικότερα η Περιφέρεια Ηπείρου το 2024 παρουσιάζει πανελλαδικά την τρίτη καλύτερη επίδοση, ως προς το ποσοστό των ατόμων επί των οικονομικά ενεργών που έχουν λάβει τριτοβάθμια εκπαίδευση περιλαμβανομένων και αυτών που απασχολούνται με την Επιστήμη και Τεχνολογία (42,1%)⁷.

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη και ορθή, καθώς, μέσω του Ειδικού Στόχου RSO1.1, στοχεύει στην περαιτέρω βελτίωση της περιφερειακής έρευνας και καινοτομίας, σύνδεση της έρευνας με την περιφερειακή οικονομία, και ενίσχυση της συμμετοχής στην Ε&Α του ιδιωτικού τομέα, με έμφαση στους τομείς προτεραιότητας της νέας Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (περιφερειακή διάσταση).

Επιπλέον, προκειμένου να γεφυρωθεί η διαφορά σε σχέση με τον μ.ό. της ΕΕ όσον αφορά την καινοτομία και τις δαπάνες για Ε&Α, η στήριξη της ικανότητας των ερευνητικών φορέων για εφαρμοσμένη έρευνα και η δημιουργία ή αναβάθμιση δημόσιων ερευνητικών υποδομών Βιοτεχνολογίας, με εφαρμογές στη φαρμακευτική, την αγροδιατροφή, κλπ, ευθυγραμμίζεται με την ενδυνάμωση του τοπικού οικοσυστήματος έρευνας-καινοτομίας και τη σύνδεση της περιφερειακής οικονομίας με πανευρωπαϊκά δίκτυα. Αυτή η περιφερειακή εστίαση για στήριξη εξειδικευμένης Βιοτεχνολογικής Μονάδας, διευκολύνοντας παράλληλα την πρόσβαση σε χρηματοδότηση για καινοτόμες επιχειρήσεις του τομέα S.T.E.P. της

⁶ European Commission, Regional Innovation Scoreboard 2025 – Regional profiles Greece

⁷ Eurostat, HRST by category and NUTS 2 regions [hrst_st_rcat], 12.9.2025

Βιοτεχνολογίας και των ψηφιακών τεχνολογιών, συμβάλλει επίσης στην αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων.

Ψηφιακός Μετασχηματισμός

Στην Έκθεση χώρας 2025 για την Ψηφιακή Δεκαετία, αναγνωρίζεται ότι η Ελλάδα συνεχίζει τη σταθερή της πρόοδο όσον αφορά την ανάπτυξη οπτικών ινών για συνδεσιμότητα gigabit. Ωστόσο, δυσκολεύεται να καλύψει το κενό των ειδικών στις ΤΠΕ (σύμφωνα με τον σχετικό δείκτη DESI 2025, αντιπροσωπεύουν μόλις το 2,5 % της συνολικής απασχόλησης έναντι 5,0 % στην ΕΕ) και να αντιμετωπίσει ένα σοβαρό ψηφιακό χάσμα στις βασικές ψηφιακές δεξιότητες. Παρ' όλα αυτά, ο ρυθμός ανάπτυξης της χώρας είναι ενθαρρυντικός όσον αφορά την ψηφιοποίηση των ΜΜΕ. Οι επιδόσεις της Ελλάδας ως προς τους στόχους της Ψηφιακής Δεκαετίας 2030, αντανakλώνται και στο επίπεδο των Περιφερειών.

Τα παραπάνω αποτελούν σημαντικά εμπόδια τόσο για την Ελλάδα συνολικά, όσο και για τις Περιφέρειες όσον αφορά την αξιοποίηση των ευκαιριών ανάπτυξης στο πλαίσιο μετάβασης στην ψηφιακή κοινωνία και οικονομία. Ειδικότερα, στην Περιφέρεια Ηπείρου, η διείσδυση των ευρυζωνικών δικτύων είναι <70% του ευρωπαϊκού μ.ό (στοιχεία του Regional Innovation Scoreboard 2025), ενώ υστέρηση παρουσιάζεται στις ψηφιακές δεξιότητες του πληθυσμού της, με το ποσοστό των ατόμων που δεν έχουν χρησιμοποιήσει ποτέ ηλεκτρονικό υπολογιστή (ευρύτερη περιοχή Βόρειας Ελλάδας) να είναι 11,17% το 2024⁸.

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη και ορθή, καθώς, μέσω του Ειδικού Στόχου RSO1.2, στοχεύει στην κάλυψη των αναγκών για εμβάθυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού σε επιχειρήσεις, Περιφέρεια, κοινωνία, την ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων (ακόμη και σε άτομα τρίτης ηλικίας μέσω των δράσεων του Ειδικού Στόχου ESO4.8) και την αύξηση που ποσοστού συνδεσιμότητας.

Οικονομική Δραστηριότητα – Παραγωγική Δομή - ΜΜΕ

Στον τομέα της οικονομικής δραστηριότητας, η Περιφέρεια Ηπείρου βρίσκεται στη δεύτερη από το τέλος θέση στην κατάταξη των Περιφερειών της χώρας όσο αφορά το κατά κεφαλήν ΑΕΠ το 2023, το οποίο διαμορφώνεται μόλις στο 45% του ευρωπαϊκού μ.ό. (σε ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης). Εντούτοις, επιδεικνύει μια αναπτυξιακή δυναμική, καθώς το περιφερειακό ΑΕΠ τα τελευταία έτη αυξάνεται με ρυθμό ανάλογο με αυτό της χώρας.⁹ Οι οικονομικές επιδόσεις της Περιφέρειας είναι σαφώς επηρεασμένες από την οικονομική κρίση, ωστόσο η ΑΠΑ της Περιφέρειας τα τελευταία έτη αυξάνεται με ρυθμό ανάλογο με αυτό της χώρας.¹⁰

Στο διμερές εμπόριο, η περιφέρεια εμφανίζει ένα θετικό εμπορικό ισοζύγιο το 2021 (ελλειμματικό στη χώρα), καθώς το 2021 οι εξαγωγές της Περιφέρειας Ηπείρου κινήθηκαν ανοδικά και ξεπέρασαν για πρώτη φορά τα €400 εκατ. με την αύξηση (2021/2020) να ανέρχεται σε 17,8%. Το διάστημα 2017-2021 εμφάνισε τις καλύτερες επιδόσεις ως % ΑΕΠ από όλες τις περιφέρειες και σε σχέση με τη χώρα στις εξαγωγές άνευ πετρελαιοειδών (55,9% έναντι 44,1% στη χώρα)¹¹.

Η Περιφέρεια Ηπείρου βρίσκεται στην πέμπτη θέση πανελλαδικά στην κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά με βάση τον τελευταίο δημοσιευμένο (τον Μάρτιο 2023) Δείκτη

⁸ Eurostat [isoc_r_iuse_i] 27.05.2025

⁹ Eurostat [nama_10r_2gdp] 19.03.2025

¹⁰ Eurostat [nama_10r_2gvagr] 16.07.2025

¹¹ Ινστιτούτο Εξαγωγικών Ερευνών και Σπουδών (ΙΕΕΣ) ΣΕΒΕ - Χαρτογράφηση της εξαγωγικής δραστηριότητας της Ελλάδας ανά περιφέρεια για το διάστημα 2017-2021

Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας 2.0/2022¹² και στην 213η θέση μεταξύ 234 Περιφερειών της ΕΕ με βαθμό 61,6 (RCI 2.0/2022), με τον εθνικό μ.ό. να είναι 73,1 (μ.ό. ΕΕ 100).

Ο αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια, σύμφωνα με τα στοιχεία του Μητρώου Επιχειρήσεων της Στατιστικής Υπηρεσίας του 2021, ανέρχεται σε 45.821, με κύκλο εργασιών 5.234 εκατ. € και συνολικά 106.746 απασχολούμενους.

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη και ορθή, καθώς, μέσω του Ειδικού Στόχου RSO1.3, στοχεύει στην κάλυψη των αναγκών για βελτίωση των οικονομικών επιδόσεων της Περιφέρειας, περαιτέρω βελτίωση της εξωστρέφειας και ανταγωνιστικότητας των τοπικών επιχειρήσεων, και στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης της τοπικής επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο των ΟΧΕ, μέσω της ενίσχυσης υφιστάμενων ΜΜΕ, αλλά και της ίδρυσης και λειτουργίας νέων πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων για την ανάπτυξη καινοτόμων υπηρεσιών και προϊόντων σε περιοχές πολιτιστικού, τουριστικού και περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος.

Π2Α: Προώθηση της αειφορίας και αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής

Ενεργειακή απόδοση και ενεργειακή ένδεια

Με βάση τις εκτιμήσεις της ΕΕ, οι ανάγκες για θέρμανση και ψύξη κτιρίων αποτελούν περίπου το 50% των συνολικών ενεργειακών αναγκών. Στο πλαίσιο αυτό έχουν αναπτυχθεί δύο δείκτες: heating degree days (HDDs) και cooling degree days (CDDs)¹³ που μετρούν την ανάγκη για θέρμανση και ψύξη των κτιρίων, αντίστοιχα. Ο CDD προσδιορίζεται περνώντας ως τιμή βάσης τους 21°C. Αντίστοιχα, η τιμή βάσης για τον HDD είναι 15°C. Η Περιφέρεια Ηπείρου το 2024 έχει το τέταρτο μεγαλύτερο HDD και το δεύτερο μικρότερο CDD, ενδεικτικό του ότι η κατανάλωση ενέργειας στον οικιστικό τομέα χρησιμοποιείται κυρίως για τη θέρμανση των κτιρίων. Ωστόσο επισημαίνεται ότι σταδιακά η κλιματική αλλαγή και η συνεχώς αυξανόμενη μέση θερμοκρασία μπορεί στο άμεσο μέλλον να αυξήσει και τις ανάγκες ψύξης των κτιρίων της Περιφέρειας, όπως αποτυπώνεται στο Σχέδιο για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (ΠΕΣΠΚΑ) της Περιφέρειας Ηπείρου¹⁴.

Λαμβάνοντας υπόψη τις διαχρονικά αυξημένες ανάγκες θέρμανσης των κτιρίων της Περιφέρειας, ως ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα αναδεικνύεται η ενεργειακή ένδεια, η οποία ενώ έχει εμφανίσει μείωση σε σχέση με το 2015, το 2024 το ποσοστό της Ελλάδας που δεν είναι σε θέση να διατηρήσει το σπίτι του επαρκώς ζεστό (19,2%) παραμένει υψηλότερο από τον μ.ό. της ΕΕ (9,2%), σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο (έκθεση χώρας 2025). Επίσης, από έρευνα που δημοσιεύτηκε το 2020 σε νοικοκυριά της Βορείου Ελλάδας, 1 στα 4 νοικοκυριά εμφανίζει καθυστερήσεις στην εξόφληση λογαριασμών κοινής ωφέλειας, και έχουν αναγκαστεί να μειώσουν σημαντικά της ενεργειακές τους δαπάνες, για οικονομικούς λόγους¹⁵, ενώ σχεδόν ένας στους τρεις πολίτες (32%) αντιμετώπιζε ληξιπρόθεσμες οφειλές λογαριασμών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας το 2024, ποσοστό που είναι σχεδόν πενταπλάσιο από τον μέσο όρο της ΕΕ (6,9%).

Η ενεργειακή ένδεια αποτελεί μια κλιμακούμενη πρόκληση, η οποία επηρεάζει βαθιά τη βιωσιμότητα της στέγασης, ιδίως για τις ευάλωτες ομάδες, παρόλο που η Ελλάδα έχει καταρτίσει εθνικό σχέδιο δράσης για την καταπολέμησή της, με στόχο τη μείωση των σχετικών δεικτών κατά τουλάχιστον 50% έως το 2025 και κατά 75% έως το 2030,

¹² https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/maps/regional-competitiveness_en

¹³ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/regions-2025#environment>, Eurostat [nrg_chddr2_a] 29.03.2025

¹⁴ <https://php.gov.gr/peskpa/>

¹⁵ Boemi S. et al., Research of energy behaviour and energy poverty of households in Northern Greece, 2020

λαμβάνοντας μέτρα όπως σύστημα κοινωνικού τιμολογίου, επιδόματα θέρμανσης και πετρελαίου και οικονομικά κίνητρα για αναβαθμίσεις ενεργειακής απόδοσης. Η ενεργειακή ένδεια επηρεάζει δυσανάλογα τα άτομα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας, που αποτελούν ποσοστό ανερχόμενο στο 43,6% το 2024 (έναντι 19,7% στην ΕΕ), σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο (έκθεση χώρας 2025).

Βάσει των παραπάνω, η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης του κτιριακού αποθέματος και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας αποτελούν βασικές προτεραιότητες της στρατηγικής του Προγράμματος, καθώς μεταξύ του 2015 και του 2022, η τελική κατανάλωση ενέργειας στον οικιστικό τομέα μειώθηκε κατά μόλις 1%¹⁶. Στην Ήπειρο ειδικότερα, σύμφωνα με την απογραφή κτιρίων 2021 της ΕΛΣΤΑΤ, τα περισσότερα κτίρια στην Περιφέρεια (61%) κατασκευάστηκαν πριν το 1980, που σημαίνει ότι πρόκειται για κτίρια που είναι θερμικά απροστάτευτα και χρήζουν αναβάθμισης και βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης.

Επιπλέον, ειδικά η πόλη των Ιωαννίνων αντιμετωπίζει οξύ πρόβλημα ατμοσφαιρικής ρύπανσης (καθώς ανήκει στο 10% των πιο επιβαρυσμένων πόλεων στην Ευρώπη, με συχνή υπέρβαση κατά την τελευταία 5ετία των μέγιστων επιτρεπτών ορίων σωματιδιακής ρύπανσης). Ζητούμενο αποτελεί η αντικατάσταση ρυπογόνων συστημάτων θέρμανσης (πετρελαίου ή βιομάζας (καυσόξυλα/πέλλετ)), με ταυτόχρονη αύξηση της ενεργειακής απόδοσης, μέσω της εγκατάστασης αντλιών θερμότητας, ειδικά για κάλυψη των αναγκών θέρμανσης και παραγωγής ζεστού νερού χρήσης. Το παραπάνω συμβάλλει στις συστάσεις του Εξαμήνου για μείωση της συνολικής εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα και μείωση του ενεργειακού κόστους για τα νοικοκυριά.

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη και ορθή, καθώς, μέσω του Ειδικού Στόχου RSO2.1, στοχεύει στην κάλυψη των αναγκών για βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των δημοσίων υποδομών της Περιφέρειας, μείωση της κατανάλωσης και της σπατάλης ενέργειας σε συνδυασμό (όπου είναι εφικτό) με τη χρήση ΑΠΕ (αιολική και ηλιακή), καθώς και βελτίωση του ενεργειακού αποτυπώματος των αστικών κέντρων. Συμβολή στον στόχο αυτόν θα έχουν και δράσεις των Ειδικών Στόχων RSO5.1 και RSO5.2.

Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ)

Σύμφωνα με την οδηγία για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΕΕ) 2018/2001 συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων βιωσιμότητας που καθορίζονται σ' αυτήν, παραμένει επίκαιρη η λογική παρέμβασης του Προγράμματος, κυρίως μέσω του Ειδικού Στόχου RSO2.1 για ενσωμάτωση έξυπνων συστημάτων διαχείρισης ενέργειας και αξιοποίησης ΑΠΕ (μεταξύ άλλων και αντλιών θερμότητας) στα έργα ενεργειακής αναβάθμισης δημόσιων κτιρίων. Επισημαίνεται ότι, στη διευρυμένη χρήση των αντλιών θερμότητας μεταξύ του 2010 και του 2021, οφείλεται η αύξηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών στη θέρμανση και ψύξη, ενώ η ηλεκτρική ενέργεια προβλέπεται να καλύψει το 47% της ζήτησης ενέργειας στον τομέα των κατοικιών έως το 2030, κυρίως λόγω της αναμενόμενης αύξησης των αντλιών θερμότητας και της ανακαίνισης κτιρίων.

Περιβάλλον και χωροταξία, κλιματική αλλαγή και φυσικοί-πολιτιστικοί πόροι

Στην Περιφέρεια εντοπίζεται ένας σημαντικός αριθμός περιβαλλοντικά ευαίσθητων και προστατευόμενων περιοχών με υψηλή οικολογική και αισθητική αξία που την καθιστούν ιδιαίτερα προνομιούχο από την άποψη του φυσικού περιβάλλοντος. Συνολικά καταγράφονται 31 περιοχές ενταγμένες στον Εθνικό Κατάλογο του δικτύου Natura 2000 (28% της συνολικής έκτασης).

¹⁶ Final energy consumption in households from Eurostat, climate-corrected by the Joint Research Centre, with reference period 2005-2022

Ως προς τη **φυσική και πολιτισμική κληρονομιά** (με σημαντικό απόθεμα), τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί ουσιαστική πρόοδος σε ότι αφορά ενέργειες προστασίας και ανάδειξής της, εστιάζοντας στη δημιουργία χώρων αναψυχής και διαδρομών σε περιοχές φυσικού κάλους σημαντικής οικολογικής αξίας, καθώς και σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, μουσεία και στοιχεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Στον τομέα του **πολιτισμού** και τους διαθέσιμους δείκτες σε περιφερειακό επίπεδο¹⁷, αναφέρεται ενδεικτικά πως η Περιφέρεια της Ηπείρου το 2022 παρουσιάζει το δεύτερο χαμηλότερο ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού της σε χώρους πολιτισμού μαζί με την Δυτική Ελλάδα. Επιπλέον, η επισκεψιμότητα στα μουσεία και στους αρχαιολογικούς χώρους της Ηπείρου το 2023 διαμορφώνεται αρκετά χαμηλότερα από τον εθνικό μέσο όρο. Στον τομέα του **τουρισμού**, οι διαθέσιμοι δείκτες γύρω από τις τουριστικές αφίξεις, τις διανυκτερεύσεις και την πληρότητα των καταλυμάτων καταδεικνύουν τα περιθώρια βελτίωσης του κλάδου σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες της χώρας. Αξίζει να σημειωθεί πως η Ήπειρος αποτελεί συχνότερη επιλογή για τους τουρίστες της ημεδαπής από ότι της αλλοδαπής.

Η **κλιματική αλλαγή** έχει αυξήσει σημαντικά τα έντονα καιρικά φαινόμενα στην Περιφέρεια, αλλάζοντας άρδην τις ανάγκες της σε ζητήματα πολιτικής προστασίας. Πιο συγκεκριμένα την περίοδο 2018-2023 η Περιφέρεια (ή περιοχές αυτής) κηρύχθηκαν 48 φορές σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, τέσσερις φορές παραπάνω σε σύγκριση με την προηγούμενη πενταετία (2014-2018) που είχε κηρυχθεί μόλις 12 φορές σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Σχεδόν το σύνολο αυτών των καταστάσεων έκτακτης ανάγκης αφορούσαν φαινόμενα έντονης βροχόπτωσης-πλημμύρας και χιονόπτωσης-παγετού¹⁸.

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη και ορθή, καθώς, μέσω του Ειδικού Στόχου RSO2.4, στοχεύει στη θωράκιση της Περιφέρειας ως προς τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, και στην κάλυψη των αναγκών για προστασία περιβαλλοντικά ευαίσθητων και προστατευόμενων περιοχών με υψηλή οικολογική και αισθητική αξία. Επιπρόσθετα, μέσω των Ειδικών Στόχων RSO2.6 και RSO5.2 καλύπτονται οι ανάγκες για προστασία και ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς, και μέσω του Ειδικού Στόχου RSO1.3 οι ανάγκες υποστήριξης των επιχειρήσεων του κλάδου για την βελτίωση των παροχών στον τομέα του τουρισμού.

Διαχείριση υδάτων

Στον τομέα των **υδάτινων πόρων** η Περιφέρεια Ηπείρου αντιμετωπίζει σημαντικά λιγότερα προβλήματα από τις λοιπές ελληνικές Περιφέρειες, καθώς η Ήπειρος εμφανίζει αυξημένες βροχοπτώσεις και ένα πλούσιο δυναμικό επιφανειακών υδάτινων πόρων. Στο πλαίσιο αυτό το ΠΕΣΠΚΑ της Περιφέρειας Ηπείρου εκτιμά ότι δεν αναμένεται να παρουσιαστούν προβλήματα άμεσης έλλειψης υδάτων στην Περιφέρεια¹⁹.

Το υδατικό διαμέρισμα Ηπείρου (GR05 - το πλέον πλεονασματικό της χώρας), παρόλο που η κατάστασή του χαρακτηρίζεται ικανοποιητική, αντιμετωπίζει κατά τόπους ποσοτικά και ποιοτικά προβλήματα. Σύμφωνα με το Σχέδιο Διαχείρισης Υδάτων που έχει εκπονηθεί σε εφαρμογή της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα (2000/60/ΕΚ) η Ήπειρος διαθέτει 106 επιφανειακά υδάτινα σώματα εκ των οποίων 79 χαρακτηρίζονται από υψηλή ή καλή οικολογική κατάσταση, ενώ τα υπόλοιπα θεωρείται ότι θα επιτύχουν τους στόχους της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα (ΟΠΥ) ως το 2025 και το 2027 (εξαίρεσεις). Κύρια προβλήματα εντοπίζονται στις Λίμνες (ειδικά στην Παμβώτιδα), άλλα και στην παράκτια ζώνη. Αντίστοιχη

¹⁷ Έκθεση κοινωνικών και οικονομικών τάσεων στις ελληνικές περιφέρειες, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ), Νοέμβριος 2024

¹⁸ Πηγή: Στατιστική επισκόπηση κηρύξεων σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης Πολιτικής Προστασίας ανά Περιφέρεια για τα έτη 2014-2023 (ΓΓΠΠ)

¹⁹ <https://php.gov.gr/peskpa/>

κατάσταση εμφανίζουν και τα υπόγεια συστήματα, με αυτά τις παράκτιας ζώνης να θεωρούνται περισσότερο επιβαρυμένα.

Ανθεκτικότητα των υδάτων

Η Ελλάδα είναι ιδιαίτερα ευάλωτη στους φυσικούς και κλιματικούς κινδύνους, γεγονός που επηρεάζει άμεσα τους υδάτινους πόρους και τις υποδομές, παρόλο που έχει λάβει μέτρα για την ενίσχυση της ετοιμότητάς της έναντι φυσικών κινδύνων. Ειδικότερα, ο νόμος 5106/2024 θεσπίστηκε το 2024 για την αντιμετώπιση των πολυεπίπεδων επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης υδάτων. Η χώρα είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένη σε ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως πλημμύρες, κύματα καύσωνα, δασικές πυρκαγιές και ξηρασίες. Στην Περιφέρεια Ηπείρου υπάρχουν περιοχές όπου περισσότερο από 75% του πληθυσμού είναι εκτεθειμένο σε επιβλαβείς κλιματικές επιπτώσεις, σύμφωνα με τη Eurostat και το JRC²⁰. Η λειψυδρία, ιδίως κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, επηρεάζει τόσο τον τουρισμό όσο και τη βιομηχανία. Η κλιματική αλλαγή εντείνει τις ξηρασίες, τις πλημμύρες και τους καύσωνες, θέτοντας προκλήσεις στη διαχείριση των υδάτινων πόρων, με την Ελλάδα να καταγράφει υψηλή υδατική καταπόνηση²¹. Ο γεωργικός τομέας είναι μακράν ο μεγαλύτερος καταναλωτής υδάτινων πόρων στην Ελλάδα, καταναλώνοντας το 93 % της συνολικής κατανάλωσης το 2022.

Η κατάσταση της φύσης και των οικοσυστημάτων αποτελεί πηγή ανησυχίας, θέτοντας κινδύνους για την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Η Ελλάδα παρουσιάζει ιδιαίτερα υψηλό βαθμό άμεσης εξάρτησης από τις οικοσυστημικές υπηρεσίες, της τάξης του 58% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (ΑΠΑ) — το δεύτερο υψηλότερο επίπεδο στην ΕΕ. Αρκετοί κρίσιμοι τομείς, μεταξύ αυτών και οι υπηρεσίες ύδρευσης (Water utilities), εξαρτώνται άμεσα κατά 100% από τις οικοσυστημικές υπηρεσίες. Η μη διατήρηση της ικανότητας των οικοσυστημάτων να παρέχουν υπηρεσίες (π.χ. υδροδότηση) θα μπορούσε να συνεπάγεται σημαντικό κόστος ή ακόμη και τη διακοπή της παραγωγής σε αυτούς τους τομείς.

Στον τομέα της **διαχείρισης λυμάτων**, έχουν κατασκευασθεί και συνεχίζουν να κατασκευάζονται οι εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων και τα δίκτυα αποχέτευσης που απαιτούνται για την κάλυψη των προτεραιοτήτων της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ.

Τέλος, λόγω του ορεινού ανάγλυφου της Περιφέρειας Ηπείρου, οι ζώνες δυνητικά υψηλού κινδύνου πλημμύρας σύμφωνα με την Οδηγία 2007/60/ΕΚ είναι εκτατικά περιορισμένες. Για τις παραπάνω περιοχές, έχουν κατασκευασθεί και συνεχίζουν να κατασκευάζονται έργα αντιπλημμυρικής προστασίας σε πεδινές - μη δασικές περιοχές, καθώς και έργα κατασκευής, αντικατάστασης, βελτίωσης και επέκτασης δικτύων αποχέτευσης όμβριων υδάτων.

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη και ορθή, καθώς, μέσω του Ειδικού Στόχου RSO2.5, **όπως επικαιροποιήθηκε για να καλύψει την ανθεκτικότητα και την ασφαλή πρόσβαση στο νερό**, στοχεύει στην προστασία και βιώσιμη διαχείριση των υδατικών συστημάτων της Περιφέρειας και στην ολοκλήρωση υποδομών πρωτίστως στο σύνολο των οικισμών Γ προτεραιότητας της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ για τη διαχείριση των υγρών αποβλήτων.

Διαχείριση στερεών αποβλήτων, κυκλική οικονομία

Σχετικά με τη μετάβαση στην **κυκλική οικονομία**, στην Ήπειρο καταγράφονται σχετικά χαμηλά ποσοστά ανακύκλωσης καθώς μεγάλο μέρος των απορριμμάτων καταλήγει σε καύση. Η Περιφέρεια καταγράφει το χαμηλότερο ποσοστό μονάδων ανακύκλωσης και

²⁰ Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, έκθεση χώρας 2025

²¹ Ο βελτιωμένος δείκτης αξιοποίησης νερού (WEI+) ανήλθε στο 13,8 το 2022 (πολύ υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ, 5,8), ενώ οι τιμές του δείκτη κορυφώθηκαν στο 45 κατά το τρίτο τρίμηνο του 2021. Τιμές ίσες με ή μεγαλύτερες από 40 % υποδηλώνουν καταστάσεις σοβαρής λειψυδρίας.

ανάκτησης απορριμμάτων ως προς το σύνολο της χώρας (1,1%), αλλά κατατάσσεται (με 2,9% -2020) κοντά στον εθνικό μ.ό. (3,4%) ως προς το ποσοστό μονάδων ανάκτησης ενέργειας στο σύνολο των μονάδων διαχείρισης αποβλήτων ανά περιφέρεια. Παράλληλα, το 2020 οι μονάδες αποτέφρωσης αποτελούσαν το 46% του συνόλου των μονάδων διαχείρισης αποβλήτων της Περιφέρειας, ποσοστό πολύ υψηλότερο από το συνολικό ποσοστό που καταγράφεται στην Ελλάδα (15%)²². Στην Περιφέρεια Ηπείρου, στον τομέα της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων, έχει ολοκληρωθεί το δίκτυο των 4 ΧΥΤΥ που προβλέπονται από τον εν ισχύ Περιφερειακό Σχεδιασμό Διαχείρισης Απορριμμάτων (ΠΕΣΔΑ), έχει ολοκληρωθεί η αποκατάσταση του συνόλου των ΧΑΔΑ, ενώ ολοκληρώθηκε και η κατασκευή της Μονάδας Επεξεργασίας Απορριμμάτων (ΜΕΑ) Ηπείρου, που τέθηκε σε λειτουργία το 2019.

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη και ορθή, καθώς, μέσω του Ειδικού Στόχου RSO2.6, στοχεύει στη διαχείριση στερεών αποβλήτων εφαρμόζοντας τις αρχές της κυκλικής και αποδοτικής ως προς τους πόρους οικονομίας.

Προσιτή και βιώσιμη στέγαση

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο (έκθεση χώρας 2025), στην Ελλάδα, οι αυξήσεις των τιμών των κατοικιών οδήγησαν σε επιδείνωση της οικονομικής προσιτότητας της στέγασης, παρόλο που θεσπίστηκαν μέτρα για τον περιορισμό της ζήτησης κατοικιών για επενδυτικούς σκοπούς, όπως η αύξηση του ΦΠΑ επί των βραχυχρόνιων μισθώσεων, φορολογικές απαλλαγές για μακροχρόνιες μισθώσεις και αυστηροποίηση του προγράμματος «Χρυσή Βίζα». Οι τιμές αυξήθηκαν κατά μέσο όρο 9,3% ετησίως την περίοδο 2020-2024 και κατά περίπου 50% από το 2015 σε ονομαστικούς όρους. Εκτιμάται ότι οι τιμές είναι υπερτιμημένες κατά περίπου 20%. Η άνοδος των τιμών των κατοικιών προκάλεσε επίσης αυξήσεις των ενοικίων, με αποτέλεσμα η οικονομικά προσιτή στέγαση να παραμένει σημαντική πρόκληση. Το υψηλό κόστος στέγασης επηρεάζει αρνητικά το βιοτικό επίπεδο, ιδίως για τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος και τα νοικοκυριά ενός ατόμου. Το 28,5% του πληθυσμού στην Ελλάδα επιβαρυνόταν με υψηλές δαπάνες στέγασης (άνω του 40% του διαθέσιμου εισοδήματος) το 2024, ποσοστό υπερτριπλάσιο του μ.ό. της ΕΕ (8,8 %). Η επιβάρυνση αυτή επηρεάζει δυσανάλογα τα άτομα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας, με το ποσοστό να ανέρχεται στο 88,9% για την ομάδα αυτή. Σχεδόν το ένα τρίτο του πληθυσμού διαθέτει τουλάχιστον 29% του διαθέσιμου εισοδήματός του σε δαπάνες στέγασης. Το 42,8% των νοικοκυριών είχε ληξιπρόθεσμες βασικές οφειλές (δάνεια, ενοίκια ή λογαριασμούς κοινής ωφελείας) το 2023, ποσοστό σχεδόν πενταπλάσιο του μ.ό. της ΕΕ.

Π2Β: Προώθηση της βιώσιμης πολυτροπικής αστικής κινητικότητας

Αστική Κινητικότητα

Η επέκταση των βιώσιμων μεταφορών για την επιτάχυνση της απανθρακοποίησης και της πράσινης μετάβασης, συνάδει με τον κλιματικό νόμο Ν.4936 (ΦΕΚ 105/Α'/27.5.2022), ενώ η Δημόσια Πολιτική για το Ποδήλατο στην Ελλάδα²³ στοχεύει στην αύξηση του χαμηλού ποσοστού χρήσης του, το οποίο ανέρχεται σε μόλις 0,5% των μετακινήσεων, σε ποσοστό 10% έως το 2030.

Παράλληλα, σύμφωνα με το Εθνικό Σχέδιο Ηλεκτροκίνησης²⁴ (Ν. 4710/2020, κωδικοπ. με τον Ν.5167/2024), κομβικό ρόλο διαδραματίζει και ο εξηλεκτρισμός των οδικών μεταφορών, καθώς η μετάβαση της Ελλάδας στην ηλεκτροκίνηση κρίνεται ως βραδεία. Τα ηλεκτρικά

²² https://iobe.gr/docs/research/RES_01_21112024_PRE_GR.pdf

²³ https://www.yme.gov.gr/images/articleimages/dim_politiki_gia_podilata/bicycles_policy.pdf

²⁴ <https://ypen.gov.gr/dimosia-diavoulefsi-gia-to-ethniko-schedio-ilektrokinisis/>

αυτοκίνητα αποτελούν μόλις το 6,4% του συνολικού στόλου το 2024 (μ.ό. της ΕΕ 13,6%)²⁵, ενώ η χώρα διαθέτει έναν από τους παλαιότερους στόλους οχημάτων στην ΕΕ. Σε σχέση με τα σημεία φόρτισης, αυξήθηκαν κατά 50 φορές μεταξύ του 2020 και του 2025, φτάνοντας τις 8.356 (Οκτώβριος 2025), σύμφωνα με το European Alternative Fuels Observatory και τη Eurostat.

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη και ορθή, καθώς, μέσω του Ειδικού Στόχου RSO2.8, στοχεύει στην κάλυψη των αναγκών για μετάβαση σε φιλικούς προς το περιβάλλον τρόπους μετακίνησης. Αντίστοιχες δράσεις περιλαμβάνονται στις Στρατηγικές ΒΑΑ και χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου RSO5.1.

Π3: Ενίσχυση της κινητικότητας

Υποδομές Μεταφορών

Στο οδικό δίκτυο της Περιφέρειας Ηπείρου έχουν υλοποιηθεί πολλά εμβληματικά έργα τα τελευταία χρόνια με αποτέλεσμα να παρουσιάζει μεγαλύτερο διαπεριφερειακό ρόλο και εμβέλεια σε σχέση με το παρελθόν, όπως αποτυπώνεται στο Περιφερειακό Σχέδιο Μεταφορών της Ηπείρου²⁶.

Ζητούμενο για την Περιφέρεια είναι αφενός ο εκσυγχρονισμός των οδικών υποδομών του ΔΕΔ-Μ μέσω της αναβάθμισης του οδικού άξονα Ηγουμενίτσα–Πάργα–Πρέβεζα, αφετέρου η σύνδεση των βασικών οδικών αξόνων με τα αστικά κέντρα και τις περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και τουριστικού ενδιαφέροντος. Επίσης, ζητούμενο είναι η βελτίωση της οδικής ασφάλειας για τη μείωση της επικινδυνότητας του οδικού δικτύου. Ο σχεδιασμός της Περιφέρειας καταγράφει συνέργεια και συμπληρωματικότητα με το Στρατηγικό Πλαίσιο Επενδύσεων Μεταφορών (ΣΠΕΜ) και το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Μεταφορών (ΕΣΣΜ)/περιφερειακή διάσταση. Επισημαίνεται ότι τα θέματα συνδεσιμότητας θα λάβουν υπόψη και την στρατηγική EUSAIR ως μέρος ενός ευρύτερου λειτουργικού χώρου.

Στην Ελλάδα στον τομέα των μεταφορών παρατηρείται παράλληλα έλλειψη βασικών υποδομών δημόσιων συγκοινωνιών, ενώ η αυξημένη χρήση ιδιωτικών μεταφορικών μέσων συνεπάγεται και τον σημαντικό αριθμό αυτοκινητιστικών δυστυχημάτων, με την Περιφέρεια Ηπείρου να καταγράφει σημαντικά υψηλότερες απώλειες (84) από αυτοκινητιστικά δυστυχήματα από τον μ.ό. της Ελλάδας (62 νεκρούς ανά 1 εκατ. κατοίκους για το 2023)²⁷, γεγονός που συνάδει με τις απαιτήσεις δράσεων οδικής ασφάλειας.

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη και ορθή, καθώς, μέσω των Ειδικών Στόχων RSO3.1 και RSO3.2, στοχεύει αφενός στην κάλυψη των αναγκών ολοκλήρωσης του εκτεταμένου δικτύου ΔΕΔ-Μ αφετέρου στην αντιμετώπιση προβλημάτων κινητικότητας και οδικής συνδεσιμότητας λόγω της γεωμορφολογίας της Περιφέρειας, και την αύξηση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας ως προορισμός προκειμένου για την περαιτέρω ανάπτυξή της. Επιπλέον, στην κάλυψη των αναγκών για ασφάλεια των χερσαίων μεταφορών με έμφαση στη μείωση των αυτοκινητιστικών δυστυχημάτων.

Π4Α: Ενίσχυση υποδομών στο πλαίσιο της κοινωνικής συνοχής

Εκπαίδευση - Δια Βίου Μάθηση

²⁵ EU Transport in figures, Statistical pocketbook 2025, European Commission, Sept 2025

²⁶ https://www.espa-epirus.gr/files/document/filename/2_04_perif_sxed_metraforon.pdf

²⁷ Eurostat [tran_r_acci] 25.10.2025

Ένα από τα ισχυρότερα χαρακτηριστικά της Περιφέρειας είναι το γενικά υψηλό μορφωτικό επίπεδο, καθώς το 36,3% του πληθυσμού της (ηλικίες 25-64) κατέχει τίτλο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης²⁸, ποσοστό μεγαλύτερο τόσο από τον συνολικό μ.ό της χώρας (34,3%), όσο και από τον μ.ό. της ΕΕ (35,1%). Στον αντίποδα, το 20,2% του πληθυσμού (ηλικίες 25-64) αποτελείται από ανθρώπους με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, αντίστοιχο με το μ.ό. της ΕΕ.

Γενικά, η χαμηλή συμμετοχή στην εκπαίδευση και την κατάρτιση συνδέεται και με τις ελλείψεις υποδομών εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης στην Περιφέρεια και για τον λόγο αυτό είναι αναγκαίος ο εκσυγχρονισμός τους.

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη και ορθή, καθώς, μέσω του Ειδικού Στόχου RSO4.2, στοχεύει στην κάλυψη της ανάγκης για αύξηση της συμμετοχής και ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, και ανταπόκριση της παιδείας στις απαιτήσεις ενός ταχέως εξελισσόμενου και τεχνολογικά μεταβαλλόμενου παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος.

Συνοχή (Υγεία – Κοινωνική ένταξη μέσω του πολιτισμού & τουρισμού)

Στον τομέα της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης η Περιφέρεια Ηπείρου παρουσιάζει μια σχετική επάρκεια²⁹ σε υποδομές, καθώς το 2022, διέθετε 487 κλίνες κλειστής νοσηλείας ανά 100.000 άτομα. Η επίδοση αυτή είναι η δεύτερη μεγαλύτερη μεταξύ των ελληνικών Περιφερειών, με την Ήπειρο να είναι μια από τις ελάχιστες Περιφέρειες της χώρας που βρίσκονται κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο (516 κλίνες) στον υπό μελέτη δείκτη. Ωστόσο, παρουσιάζει ενδοπεριφερειακές ανισότητες πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας λόγω κοινωνικοοικονομικών και γεωγραφικών χαρακτηριστικών, με σημαντικό ποσοστό (12,3% το 2024) του πληθυσμού της Περιφέρειας να δηλώνει αδυναμία να καλύψει τις ιατρικές του ανάγκες, όπως αναδεικνύεται στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο (έκθεση χώρας 2025).

Στον τομέα του τουρισμού, η Ήπειρος δεν αντιμετωπίζει τουριστική πίεση, όπως αυτή ορίζεται από τη Eurostat, και αποτελεί έναν τουριστικό προορισμό με σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης, σύμφωνα με το Σχέδιο Δράσης για τον Τουρισμό 2030 της Περιφέρειας³⁰.

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη και ορθή, καθώς, μέσω των Ειδικών Στόχων της Προτεραιότητας 4Α, στοχεύει στην κάλυψη των αναγκών για ισότιμη πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, και των αναγκών για αξιοποίηση των πολιτιστικών και τουριστικών πόρων που μπορούν να προσφέρουν δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης ενισχύοντας ταυτόχρονα και την κοινωνική συνοχή, παράλληλα με τη διευκόλυνση της πρόσβασης των ΑμεΑ και ευπαθών ομάδων σε δημόσιες υποδομές.

Π4Β: Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και του ανθρώπινου δυναμικού

Αγορά Εργασίας

Η Ήπειρος αποτελεί μια από τις Περιφέρειες της χώρας με τα εντονότερα προβλήματα σε θέματα ανεργίας και απασχόλησης. Πιο συγκεκριμένα, η ανεργία το 2024 διαμορφώθηκε στο 10,7%³¹, υψηλότερα από την ανεργία στο σύνολο της χώρας (10,1%) και σχεδόν διπλάσια από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (5,9%). Επιπλέον, εμφανίζει την τέταρτη χειρότερη επίδοση

²⁸ https://iobe.gr/docs/research/RES_01_21112024_PRE_GR.pdf

²⁹ Ibid

³⁰ <https://insete.gr/wp-content/uploads/pdf/perifereies/ipeiros-sunopsi.pdf>

³¹ Eurostat [lfst_r_lfu3rt] 12.09.2025

μεταξύ των ελληνικών Περιφερειών, όσον αφορά τη μακροχρόνια ανεργία, η οποία ανέρχεται στο 7,0% για το 2024³².

Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας της Περιφέρειας επηρεάζονται από την ανεργία των γυναικών και τις χαμηλές επιδόσεις που καταγράφει η Ήπειρος όσον αφορά την απασχόληση και την κατάρτιση των νέων. Πιο συγκεκριμένα το 2024 στην Ήπειρο, το 13,7% των νέων (15-24 ετών) βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης³³ (το δεύτερο χειρότερο ποσοστό μεταξύ των ελληνικών Περιφερειών και σημαντικά υψηλότερο του ευρωπαϊκού μ.ό. 9,2%), ενώ η ανεργία στους νέους (15-24) το 2024 υπολογίζονταν σε 28,8% (χειρότερη επίδοση μεταξύ των ελληνικών Περιφερειών)³⁴.

Σχετικά καλύτερη είναι η κατάσταση της Περιφέρειας αναφορικά με την απασχολησιμότητα του πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών. Πιο συγκεκριμένα, το 67,8% του πληθυσμού (20-64 ετών) εργάζεται, με την επίδοση αυτή να βρίσκεται κοντά στην συνολική επίδοση της χώρας (69,3%) αλλά να υπολείπεται σημαντικά του ευρωπαϊκού μέσου όρου (75,8%)³⁵.

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη, καθώς, μέσω του ESO4.1, στοχεύει στη βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση μέσω της επαγγελματικής κατάρτισης- πρακτικής άσκησης, της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας σε ΜΜΕ ή/ και της αυτοαπασχόλησης/έναρξης επαγγελματικής δραστηριότητας.

Κοινωνική Συνοχή (Μείωση πληθυσμού/Γήρανση - Φτώχεια - Κοινωνικός Αποκλεισμός)

Η Περιφέρεια Ηπείρου αντιμετωπίζει προβλήματα κοινωνικής συνοχής, ιδίως όσον αφορά τη μείωση και τη γήρανση του πληθυσμού της. Πιο συγκεκριμένα, η Ήπειρος καταγράφει αρνητική δημογραφική τάση, με μέση ετήσια μείωση πληθυσμού κατά 6 άτομα ανά 1.000 κατοίκους (στοιχεία 2014-2023).

Επιπλέον ως ακόμα εντονότερο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί το ζήτημα της γήρανσης του πληθυσμού της Ηπείρου, καθώς το 2024 ο μέσος όρος ηλικίας του πληθυσμού διαμορφώνονταν στα 49,3 έτη πολύ πάνω από το συνολικό μέσο όρο ηλικίας της Ελλάδας (46,9 έτη) για την ίδια χρονιά³⁶.

Παρόλο που τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και τα γενικότερα προβλήματα που υπάρχουν σχετικά με τη ανταγωνιστικότητα της Ηπείρου, οδηγούν το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε χαμηλά επίπεδα, ωστόσο και σε αντίθεση με τα παραπάνω η Ήπειρος καταγράφει χαμηλά ποσοστά (19,6%) πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (AROE), χαμηλότερα τόσο από την συνολική επίδοση της Ελλάδας (26,9%) όσο και από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (21%),³⁷ σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο (έκθεση χώρας 2025).

Επιπρόσθετα, στην Περιφέρεια σε μικρότερο βαθμό σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες της χώρας συγκεντρώνονται ομάδες του πληθυσμού που αντιμετωπίζουν αυξημένο τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού (π.χ Ρομά, άστεγοι κλπ). Ο πληθυσμός των Ρομά είναι περιορισμένος (1.768 άτομα), βάσει χαρτογράφησης του Υπ. Εργασίας (στοιχεία 2021).

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη και ορθή, καθώς, μέσω των Ειδικών Στόχων της Προτεραιότητας Π4Β, αντιμετωπίζει τον κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, μέσω της πρόσβασης των ΑμεΑ και άλλων ομάδων με άλλες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

³² Eurostat [lfst_r_lfu2ltu] 12.09.2025

³³ Eurostat [edat_lfse_22] 13.06.2025

³⁴ Eurostat [lfst_r_lfu3rt] 12.09.2025

³⁵ Eurostat [lfst_r_lfe2empn] 12.09.2025

³⁶ Eurostat [demo_r_pjanind2] 10.10.2025, [demo_pjanind] 15.10.2025

³⁷ Eurostat [ilc_peps11] στοιχεία 2024

στην εκπαίδευση, και της διασφάλισης πρόσβασης σε υπηρεσίες πρωτοβάθμιας φροντίδας, ψυχικής υγείας και αντιμετώπισης των εξαρτήσεων.

Π5: Στήριξη της βιώσιμης και ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης

Χωρική Συνοχή

Η Ήπειρος αντιμετωπίζει δομικά προβλήματα ανισοτήτων σε σχέση με τις άλλες περιφέρειες και ενδοπεριφερειακά, γεγονός που επιβάλλει την εφαρμογή δράσεων σε τοπικό επίπεδο για την αναστροφή και υπέρβαση αυτών. Παράλληλα, η ιδιομορφία και μορφολογία της γεωγραφικής θέσης, το φυσικό περιβάλλον, ο πολιτιστικός πλούτος, η ποικιλομορφία επιλογών, προσφέρουν δυνατότητες προώθησης τοπικών δράσεων ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης λαμβάνοντας υπόψη το Αναθεωρημένο Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο.

Η Περιφέρεια, σε θέματα βιώσιμης και ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά, όπως εντοπίζονται στις «Προτάσεις για την Εφαρμογή Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων»³⁸ του Οκτωβρίου 2022: έλλειμμα οικονομικής ανάπτυξης με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μόλις στο 45% του ευρωπαϊκού μέσου όρου (2023), γήρανση του πληθυσμού, και πληθυσμό της Περιφέρειας που ζει σε πόλεις χαμηλό (50,2%) πολύ κάτω από τον εθνικό μ.ό. (66%)³⁹.

Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή πληθυσμού (ΕΛΣΤΑΤ, 2021), ο μόνιμος πληθυσμός ανέρχεται σε 319.991 άτομα (3,05% του πληθυσμού της χώρας), με την Περιφέρεια να κατατάσσεται στις πλέον αραιοκατοικημένες Περιφέρειες της χώρας (34,8 περίπου άτομα ανά τ.χλμ., έναντι 79,7 της χώρας).⁴⁰

Η δημογραφική κατάσταση χαρακτηρίζεται σημαντικά δυσμενέστερη από αυτή της χώρας και επιδεινώνεται έτι περαιτέρω, με κύριο χαρακτηριστικό το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού, ενώ το 2024 ο δείκτης εξάρτησης της Περιφέρειας (πληθυσμός των “μη παραγωγικών” ηλικιών 0-14 και 65 ετών και άνω προς τον πληθυσμό των “παραγωγικών ηλικιών” 15-64 ετών) είναι ο υψηλότερος μεταξύ των Περιφερειών της χώρας (67,6 έναντι 57,2 της χώρας)⁴¹.

Από την παραπάνω ανάλυση των αναγκών, διαπιστώνεται ότι η λογική παρέμβασης του Προγράμματος παραμένει επίκαιρη και ορθή, καθώς, μέσω των Ειδικών Στόχων RSO5.1 και RSO5.2, στοχεύει στη διασφάλιση της χωρικής συνοχής, μέσω της εφαρμογής ολοκληρωμένων τοποκεντρικών πολιτικών στα αστικά και μη αστικά κέντρα της Περιφέρειας, όπου επιδιώκεται η κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική ανάπτυξή τους προκειμένου να ενισχύσουν την ελκυστικότητά τους και να αναδείξουν την ταυτότητά τους.

³⁸ https://www.espa-epirus.gr/files/document/filename/protaseis_oxe.pdf

³⁹ Στρατηγικό Σχέδιο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Ηπείρου 2021-2027

⁴⁰ ΕΛΣΤΑΤ, Αποτελέσματα απογραφής πληθυσμού κατοικιών 2021, <https://www.statistics.gr/el/2021-census-res-pop-results>

⁴¹ Eurostat [demo_r_pjanind2] 10.10.2025, [demo_pjanind] 15.10.2025

7. Κυριότερα αποτελέσματα σχετικών αξιολογήσεων (σημείο ε ΚΚΔ 2021/1060)

Σε ότι αφορά την εξέταση του Προγράμματος ως προς τα κυριότερα συμπεράσματα σχετικών αξιολογήσεων (σημείο ε ΚΚΔ 2021/1060), σημειώνεται ότι λαμβάνονται υπόψη αξιολογήσεις της περιόδου 2014-2020 και συγκεκριμένα, η Τελική Αξιολόγηση Επιπτώσεων, η 3η Αξιολόγηση Εφαρμογής του ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου 2014-2020, καθώς και η μελέτη «Διερεύνηση αποτελεσμάτων δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου 2014-2020», αφενός για την επιβεβαίωση των βασικών σχεδιαστικών παραδοχών και της στρατηγικής στόχευσης του Προγράμματος, αφετέρου για τη διαπίστωση ενδεχόμενα αυξημένων χρηματοδοτικών αναγκών, λόγω του σημαντικού αριθμού έργων που τμηματοποιήθηκαν και συνεχίζουν να χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα Ήπειρος 2021-2027. Επίσης, λαμβάνονται υπόψη οι (οριζόντιες) αξιολογήσεις επιπτώσεων της ΠΠ14-20, κυρίως για τις χωρικές επενδύσεις, και για την περιφερειακή στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης, προκειμένου για την επιβεβαίωση των βασικών σχεδιαστικών παραδοχών και της στρατηγικής στόχευσης του Προγράμματος.

Στο παραπάνω πλαίσιο, η λογική της παρέμβασης του Προγράμματος (μίγμα πολιτικής) στους Ειδικούς Στόχους RSO1.1, RSO1.2, και RSO1.3 επιβεβαιώνεται ότι συνάδει με τις προτάσεις που αναδείχθηκαν από τη μελέτη⁴² των δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας της περιόδου 2014-2020, όπου εντοπίζεται μια πρόταση που με αυτή την μορφή δεν καλύπτεται στο εγκεκριμένο Πρόγραμμα, **για αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων, καθώς και ενίσχυση της έρευνας και καλλιέργεια κουλτούρας για έρευνα και ανάπτυξη στις επιχειρήσεις, όχι μόνο λόγω της συνεργασίας τους με φορείς έρευνας.**

Επιπλέον, οι βασικές σχεδιαστικές παραδοχές του Προγράμματος έχουν λάβει υπόψη:

A. τα ευρήματα της 3^{ης} αξιολόγησης εφαρμογής του ΕΠ Ηπείρου 2014-2020, που αφορούν:

- την προσέλκυση πολλών σημαντικών επιχειρήσεων στον ευρύτερο τομέα της τεχνολογίας και της καινοτομίας, που έχουν αναπτύξει τα τελευταία χρόνια τις δραστηριότητές τους στην Περιφέρεια και κυρίως στα Ιωάννινα, λόγω της ισχυρών χαρακτηριστικών της Περιφέρειας στην έρευνα και καινοτομία,
- την ανάπτυξη κουλτούρας συνεργασίας μεταξύ ΜΜΕ και ερευνητικών φορέων,
- τη σημαντική διαρροή από ταλαντούχους επαγγελματίες ΤΠΕ από την περιοχή, καθώς οι σχετικές θέσεις εργασίας είναι περιορισμένες (στην Περιφέρεια εντοπίζεται μικρός αριθμός επιχειρήσεων ΤΠΕ με περιορισμένο κύκλο εργασιών), που δυσχεραίνει τη διείσδυση των ΤΠΕ στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον της Περιφέρειας,
- τη δυναμική που έχει δημιουργηθεί για την αξιοποίηση νέων ιδεών και την ενίσχυση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων,
- την ανάγκη ολοκλήρωσης των τμηματοποιημένων έργων, μεταξύ άλλων των σημαντικών δράσεων που αφορούν την ανακύκλωση και τη διαλογή στην πηγή (Πράσινα Σημεία), προκειμένου για την αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος διαχείρισης του ΠΕΣΔΑ.

B. τα συμπεράσματα της αξιολόγησης επιπτώσεων του ΕΠ που αφορούν:

- Τη διαπίστωση ότι, εν κατακλείδι, όλες οι υλοποιηθείσες δράσεις στο πλαίσιο του Προγράμματος συνέβαλαν καθοριστικά στην επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος της Περιφέρειας, με συνεισφορά στην κάλυψη των στόχων της Στρατηγικής Ευρώπη 2020,

⁴² «Διερεύνηση αποτελεσμάτων δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας του ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου 2014-2020», 3^ο Παραδοτέο, Ιανουάριος 2025

αξιοποιώντας την περιφερειακή RIS3 (παραγωγικές δραστηριότητες που αποτελούν συγκριτικά πλεονεκτήματα και ενισχύουν την τοπική ταυτότητα).

- Η Περιφέρεια αποκόμισε πολύτιμη εμπειρία/τεχνογνωσία που προσδίδει προστιθέμενη αξία και σταθερή βάση για τον σχεδιασμό αντίστοιχων παρεμβάσεων στο μέλλον, σε επίπεδο τόσο τομεακών προτεραιοτήτων όσο και ολοκληρωμένης χωρικής προσέγγισης.
- **Την ανάγκη ενίσχυσης της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας**, καθώς οι σχετικές παρεμβάσεις συνέβαλαν ουσιαστικά στην ενίσχυση της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας με κοινωνικό πρόσημο, προσφέροντας ευκαιρίες απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο και στηρίζοντας την κοινωνική συνοχή

Σε ότι αφορά την αναδρομική μελέτη επιπτώσεων των χωρικών εργαλείων αναδείχτηκε ένας μικρός, αλλά σημαντικός αριθμός καινοτόμων πρακτικών, που επέδρασε θετικά στην υλοποίηση των χωρικών στρατηγικών. Η καινοτομία που εντοπίστηκε αφορά κατά κανόνα την καινοτομία της διαδικασίας (process innovation) και ειδικότερα την οργανωσιακή καινοτομία: στη διάγνωση των αναγκών και των προκλήσεων, στις διαδικασίες διαβούλευσης, στη διακυβέρνηση, και στην υποστήριξη των τοπικών οικονομιών με μέτρα ενίσχυσης της μικρής επιχειρηματικότητας μέσω **θερμοκοιτίδων και δομών για την εκκόλαψη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων τεχνολογικής καινοτομίας**, hubs, τοπικών συμφώνων ποιότητας, συγκρότησης clusters ΜΜΕ. Στο παραπάνω πλαίσιο, σε όλα τα περιφερειακά Προγράμματα έγιναν προσαρμογές στο σύστημα διακυβέρνησης των εν λόγω στρατηγικών της περιόδου 2021-2027.

Από την αναδρομική μελέτη των χωρικών εργαλείων αναδείχτηκε επίσης ότι, οι στρατηγικές που παρουσίασαν καλές επιδόσεις στους δείκτες αποτελέσματος, και που έλαβαν υπόψη την ωριμότητα των δράσεων, την κατά το δυνατό πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση, και την τοποθέτηση ειδικών, τοπικών ζητημάτων και ιδιαιτεροτήτων στον πυρήνα της αναζήτησης λύσεων ευρύτερων προκλήσεων (τοποκεντρική προσέγγιση), παρουσιάζουν και πιο βιώσιμα αποτελέσματα σε ζητήματα:

- περιβάλλοντος και μείωσης εκπομπών ρύπων
- ανάδειξης τοπικού πολιτιστικού/τουριστικού προϊόντος
- κατάρτισης και δια βίου μάθησης απασχολούμενων και ανέργων
- τοπικής επιχειρηματικότητας.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις έχουν ληφθεί υπόψη στη λογική της παρέμβασης και τις βασικές σχεδιαστικές παραδοχές του Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027, όπως αποτυπώνεται και από τους συναφείς Ειδικούς Στόχους/Στόχους Πολιτικής με τους οποίους θα συνδυαστούν οι δράσεις των Ειδικών Στόχων RSO5.1 και RSO5.2.

Σε ότι αφορά την αξιολόγηση των περιφερειακών στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης της περιόδου 2014-2020, το κύριο επίτευγμα από τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των σχετικών δράσεων στην Ήπειρο, αφορά στην πολύ ικανοποιητική εφαρμογή της ΔΕΑ, καλύπτοντας το σύνολο των τομέων προτεραιότητας που είχαν αναγνωρισθεί, καθώς και η υψηλή ενεργοποίηση πράξεων της περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης και το ευρύ μίγμα πολιτικής, μοναδικό για τις ελληνικές περιφέρειες. Επίσης θετικά αξιολογήθηκε η υψηλή σε όρους κόστους ενεργοποίηση δράσεων για ανθρώπινους πόρους, μέσω της δράσης για «Κίνητρα για την απασχόληση ανέργων με υψηλά τυπικά προσόντα». Ιδιαίτερα το τελευταίο παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον διότι απαντά σε ένα διαπιστωμένο πρόβλημα υλοποίησης δράσεων ΕΤΑΚ από τις επιχειρήσεις λόγω έλλειψης προσωπικού υψηλής επιστημονικής εξειδίκευσης, ενώ φαίνεται πως η Ήπειρος ήταν η μοναδική Περιφέρεια που υλοποίησε παρόμοια παρέμβαση. Οι παραπάνω διαπιστώσεις έχουν ληφθεί υπόψη στον σχεδιασμό των παρεμβάσεων του ΣΠ1 (Ειδικό Στόχοι RSO1.1, RSO1.2 και RSO1.3), ως αναπαραγωγή καλών πρακτικών.

8. Πρόοδος επίτευξης οροσίων Προγράμματος (σημείο στ ΚΚΔ 2021/1060)

8.1. Γενική επισκόπηση προόδου υλοποίησης Προγράμματος έως το έτος 2024

Μέχρι τη λήξη του 2024 είχαν ενταχθεί 116 πράξεις συνολικής δημόσιας δαπάνης περί τα 182εκ€ (42,7% των πόρων του Προγράμματος) και είχαν δηλωθεί από τους Δικαιούχους δαπάνες 54,68εκ€ (αντιστοιχούν στο 12,8% των πόρων του Προγράμματος).

Ανά Ταμείο:

- Στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ είχαν ενταχθεί 53 πράξεις συνολικής ΔΔ περί τα 122εκ.€ (αντιστοιχούν στο 38,64% των πόρων του εν λόγω Ταμείου) και οι δαπάνες ανήλθαν σε 27,33εκ.€ (8,7% των πόρων του ΕΤΠΑ).
- Στο πλαίσιο του ΕΚΤ+ είχαν ενταχθεί 63 πράξεις συνολικής ΔΔ περί τα 60εκ.€ (αντιστοιχούν στο 54,3% των πόρων του ΕΚΤ+) και οι δαπάνες ανήλθαν σε 27,35εκ.€ (24,8% των πόρων του ΕΚΤ+).

Αναλυτικά στοιχεία ανά Προτεραιότητα και Ειδικό Στόχο παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Προγραμματικά στοιχεία		Ενεργοποίηση έως 31/12/24				
Προτεραιότητα - ΕΣ/ Ταμείο	Υφιστάμενη ΔΔ (€)	Αρ. επιλεγμένων πράξεων	Συνολικό κόστος επιλεγμένων πράξεων	% εντάξεων	Δαπάνες	% απορρόφησης
RSO1.1	20.250.000,00 €	2	980.988,00 €	4,84%	0,00 €	0,00%
RSO1.2	6.000.000,00 €	0	0,00 €	0,00%	0,00 €	0,00%
RSO1.3	27.854.712,00 €	0	0,00 €	0,00%	0,00 €	0,00%
Π1 (ΕΤΠΑ)	54.104.712,00 €	2	980.988,00 €	1,81%	0,00 €	0,00%
RSO2.1	20.037.311,00 €	14	30.271.879,19 €	151,08%	3.471.527,41 €	17,33%
RSO2.2	1.500.000,00 €	0	0,00 €	0,00%	0,00 €	0,00%
RSO2.4	17.975.307,00 €	5	16.716.142,28 €	93,00%	2.845.465,13 €	15,83%
RSO2.5	32.000.000,00 €	11	24.146.944,95 €	75,46%	9.537.004,29 €	29,80%
RSO2.6	2.000.000,00 €	7	5.548.065,06 €	277,40%	1.545.692,91 €	77,28%
Π2Α (ΕΤΠΑ)	73.512.618,00 €	37	76.683.031,48 €	104,31%	17.399.689,74 €	23,67%
RSO2.8	12.500.000,00 €	1	8.821.294,06 €	70,57%	0,00 €	0,00%
Π2Β (ΕΤΠΑ)	12.500.000,00 €	1	8.821.294,06 €	70,57%	0,00 €	0,00%
RSO3.1	15.000.000,00 €	0	0,00 €	0,00%	0,00 €	0,00%
RSO3.2	22.714.257,00 €	3	27.192.871,04 €	119,72%	7.912.580,91 €	34,84%
Π3 (ΕΤΠΑ)	37.714.257,00 €	3	27.192.871,04 €	72,10%	7.912.580,91 €	20,98%
RSO4.2	24.500.000,00 €	1	573.132,28 €	2,34%	386.138,29 €	1,58%
RSO4.3	2.500.000,00 €	0	0,00 €	0,00%	0,00 €	0,00%
RSO4.5	20.500.000,00 €	0	0,00 €	0,00%	0,00 €	0,00%
RSO4.6	8.428.513,00 €	1	1.171.980,28 €	13,90%	491.630,67 €	5,83%
Π4Α (ΕΤΠΑ)	55.928.513,00 €	2	1.745.112,56 €	3,12%	877.768,96 €	1,57%
ESO4.1	9.752.000,00 €	5	3.733.467,90 €	38,28%	0,00 €	0,00%
ESO4.6	18.660.000,00 €	1	17.659.970,16 €	94,64%	6.630.581,16 €	35,53%
ESO4.8	3.090.000,00 €	1	1.838.781,00 €	59,51%	26.649,00 €	0,86%
ESO4.9	8.248.000,00 €	0	0,00 €	0,00%	0,00 €	0,00%
ESO4.10	1.000.000,00 €	0	0,00 €	0,00%	0,00 €	0,00%
ESO4.11	64.550.000,00 €	53	34.864.652,55 €	54,01%	20.191.600,97 €	31,28%
ESO4.12	2.794.232,00 €	1	1.069.829,35 €	38,29%	484.632,63 €	17,34%
Π4Β (ΕΚΤ+)	108.094.232,00 €	61	59.166.700,96 €	54,74%	27.333.463,76 €	25,29%
RSO5.1	34.612.023,00 €	3	3.417.580,27 €	9,87%	909.237,60 €	2,63%
RSO5.2	41.689.494,00 €	0	0,00 €	0,00%	0,00 €	0,00%
Π5 (ΕΤΠΑ)	76.301.517,00 €	3	3.417.580,27 €	4,48%	909.237,60 €	1,19%
TB ΕΚΤ+	2.287.172,00 €	2	787.172,00 €	34,42%	12.251,99 €	0,54%
Π6 (ΕΚΤ+)	2.287.172,00 €	2	787.172,00 €	34,42%	12.251,99 €	0,54%
TB ΕΤΠΑ	5.622.879,00 €	5	3.129.784,00 €	55,66%	234.092,60 €	4,16%

Έκθεση Ενδιάμεσης Επανεξέτασης Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027

Προγραμματικά στοιχεία Προτεραιότητα - ΕΣ/ Ταμείο	Υφιστάμενη ΔΔ (€)	Αρ. επιλεγμένων πράξεων	Ενεργοποίηση έως 31/12/24			
			Συνολικό κόστος επιλεγμένων πράξεων	% εντάξεων	Δαπάνες	% απορρόφησης
Π7 (ΕΤΠΑ)	5.622.879,00 €	5	3.129.784,00 €	55,66%	234.092,60 €	4,16%
Σύνολο ΕΤΠΑ	315.684.496,00 €	53	121.970.661,41 €	38,64%	27.333.369,81 €	8,66%
Σύνολο ΕΚΤ+	110.381.404,00 €	63	59.953.872,96 €	54,32%	27.345.715,75 €	24,77%
Σύνολο Προγράμματος	426.065.900,00 €	116	181.924.534,37 €	42,70%	54.679.085,56 €	12,83%

Σε επίπεδο Προτεραιοτήτων, όπως φαίνεται και στον παραπάνω πίνακα:

Στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, η Προτεραιότητα 2 καταγράφει τις περισσότερες εντάξεις (37 πράξεις συνολικής ΔΔ που καλύπτει το 104% των πόρων της Π2). Ιδιαίτερα πιεστικές χρηματοδοτικές ανάγκες καταγράφονται κυρίως στον RSO2.6 (οι εντάξεις είναι 2,7 φορές μεγαλύτερες της διαθέσιμης ΔΔ) και δευτερευόντως στον RSO2.1 (οι εντάξεις αντιστοιχούν στο 150% της διαθέσιμης ΔΔ.). Επίσης, αυξημένες χρηματοδοτικές ανάγκες εντοπίζονται και στον RSO3.2 με τις εντάξεις να ανέρχονται σχεδόν στο 120% της διαθέσιμης ΔΔ.

Σε ότι αφορά τις λοιπές Προτεραιότητες του ΕΤΠΑ καταγράφεται υστέρηση στην υλοποίηση των Π1, Π4Α και Π5. Στο πλαίσιο αυτό σημειώνονται τα ακόλουθα:

- Αναφορικά με την Προτεραιότητα 1, η ενεργοποίηση των δράσεων επηρεάστηκε από τη Διαδικασία της Επιχειρηματικής Ανακάλυψης (ΔΕΑ), στην οποία καταγράφηκε σημαντική καθυστέρηση καθώς το νέο Περιφερειακό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας Ηπείρου συστάθηκε τον 8/2023, ενώ η πρώτη φάση της ΔΕΑ υλοποιήθηκε στις 30/10/2024. Ωστόσο, με την υπογραφή του Μνημονίου Συνεργασίας στις 5/4/2024 μεταξύ Περιφέρειας, Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και Ινστιτούτου Έρευνας και Τεχνολογίας, την σύσταση και στελέχωση του Γραφείου Υποστήριξης Καινοτομίας, καθώς και με την έκδοση της με αρ. πρωτ. 1398/5-6-2024 απόφασης εκχώρησης δράσεων επιχειρηματικότητας στον ΕΦΕΠΑΕ, ολοκληρώθηκαν οι διαδικασίες και πλέον θα προχωρήσει η ενεργοποίηση των σχετικών δράσεων. Τέλος, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η καθυστέρηση στην ΔΕΑ επηρέασε και την Π4Β/ ΕSO4.1 σε ότι αφορά την ενεργοποίηση δράσεων ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης στο πλαίσιο ενίσχυσης των στόχων της περιφερειακής διάστασης της ΕΣΕΕ.
- Αναφορικά με την Προτεραιότητα 4Α επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με το Πρόγραμμα, απαιτείται η πλειοψηφία των δράσεων να καλύπτει ελλείψεις, βασισμένες στην χαρτογράφηση των υποδομών και υπηρεσιών. Η αρχική χαρτογράφηση πραγματοποιήθηκε το 2021 και επομένως απαιτούνταν επικαιροποίηση αυτής, διαδικασία που αποδείχτηκε αρκετά χρονοβόρα. Εντός του 2025 ολοκληρώθηκε η χαρτογράφηση που απαιτούνταν στους τομείς της υγείας, εκπαίδευσης Αβάθμιας, Ββάθμιας, Γβάθμιας και πρόνοιας και προχώρησε η ενεργοποίηση των σχετικών δράσεων με την έκδοση προσκλήσεων.
- Αναφορικά με την Προτεραιότητα 5, σημειώνεται ότι τον Δεκέμβριο του 2023 εγκρίθηκαν οι τέσσερις Στρατηγικές για την Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη, ενώ προέκυψε ανάγκης επικαιροποίησης αυτών, λόγω αλλαγής της διοίκησης των Αστικών Αρχών. Η Στρατηγική ΟΧΕ “Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα, στη Φύση και στον Πολιτισμό στην Ήπειρο” εγκρίθηκε τον Μάρτιο του 2024. Η καθυστέρηση στην εκπόνηση και έγκριση των Στρατηγικών αλλά και η σχετική ανωριμότητα των Φορέων στην άμεση υποβολή προτάσεων, έχει συμβάλει στην χαμηλή ενεργοποίηση των δράσεων της Προτεραιότητας.
- Στο πλαίσιο του ΕΚΤ+**, στην Προτεραιότητα 4Β έχει ενεργοποιηθεί το σύνολο των δράσεων για τις οποίες έχει ολοκληρωθεί ο σχεδιασμός και το θεσμικό πλαίσιο. Σημαντική καθυστέρηση υπήρξε στην επίλυση, από το αρμόδιο Υπουργείο των

θεμάτων που αφορούσαν τις παρεμβάσεις για την προώθηση της ενεργού ένταξης των Μεταναστών και Υπηκόων Τρίτων Χωρών, ενώ και στον τομέα της Υγείας η σχετική υπουργική απόφαση για την λειτουργία των νέων TOMY εκδόθηκε εντός του 2025. Επίσης, το πλαίσιο υλοποίησης αρκετών δράσεων που προτάθηκαν κατά τον σχεδιασμό του Προγράμματος από τα αρμόδια υπουργεία όπως, ΚΔΑΠ ΣΤΕΜ, ανάπτυξη ξενώνων άμεσης υποδοχής και βραχείας φιλοξενίας προς αναδοχή, πρόγραμμα κοινωνικού φροντιστή κοινότητας, μακροχρόνια φροντίδα, KOMY κλπ. οριστικοποιήθηκε εντός του 2025. Η εξειδίκευση των προαναφερόμενων δράσεων, αναμένεται να ολοκληρωθεί το επόμενο διάστημα.

8.2. Πρόοδος επίτευξης οροσήμων

Σε ότι αφορά το πλαίσιο επίδοσης και την επίτευξη των οροσήμων που είχαν τεθεί για το 2024⁴³ στους δείκτες εκροής, οι βασικοί λόγοι αστοχίας εντοπίζονται στα ακόλουθα:

- σε καθυστερήσεις της Διαδικασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης (ΔΕΑ) που επηρεάζει δράσεις που συνδέονται με την περιφερειακή διάσταση της ΕΣΕΕ,
- στην καθυστέρηση αποφάσεων εκχώρησης (πχ δράσεων επιχειρηματικότητας στον ΕΦΕΠΑΕ, και της δράσης HELIOS+ στην Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Διαχείρισης Προγραμμάτων Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων),
- στην διαδικασία επικαιροποίησης / οριστικοποίησης των Στρατηγικών ΒΑΑ,
- στη μη ολοκλήρωση κάποιων εκ των πράξεων στο δεδομένο χρονικό σημείο (τέλος 2024), παρότι υλοποιούνται κανονικά και το επόμενο χρονικό διάστημα, με την ολοκλήρωση των πράξεων, θα αποτυπωθεί επίτευξη στα εν λόγω ορόσημα, ενώ και οι εντάξεις είναι ικανοποιητικές,
- σε καθυστερήσεις επικαιροποίησης χαρτογραφήσεων (π.χ. κοινωνικών υποδομών) που επηρεάζουν την έκδοση προσκλήσεων,
- σε καθυστερήσεις ανάπτυξης πλαισίων εφαρμογής από τα αρμόδια Υπουργεία (πχ για τη δράση HELIOS+, και για τη λειτουργία των νέων TOMY),
- σε καθυστερήσεις στην έγκριση κριτηρίων επιλογής (π.χ. για νέες δομές ψυχικής υγείας),
- σε μη ενεργοποίηση κάποιων δράσεων, αλλά και σε αστοχίες καταγραφής στο ΟΠΣ τιμών επίτευξης (υποβολής από τους δικαιούχους Δελτίων Επίτευξης Δεικτών).

Τα παραπάνω παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα ανά Προτεραιότητα και Ειδικό Στόχο.

⁴³ Βάσει της διαβίβασης δεδομένων μέσω SFC2021 με στοιχεία ΟΠΣ 31.12.2024

Έκθεση Ενδιάμεσης Επανεξέτασης Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027

Προτεραιότητα	Ειδικός Στόχος [Κωδικός]	Δείκτης Κωδ.	Δείκτης Τίτλος	Μονάδα Μέτρησης	Ορόσημο (2024)	Στόχος Ενταγμένων 2024	Τιμή Υλοποίησης 2024	Βαθμός επίτευξης οροσήμου 2024 (%)	Τεκμηρίωση
1	RSO1.1	PCO16	Συμμετοχές θεσμικών φορέων σε διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης	Συμμετοχές	120,00	120,00	0,00	0,00%	Δεν καταγράφεται στο ΟΠΣ τιμή επίτευξης έως τέλος 2024. Σημειώνεται ωστόσο ότι στις 30/10/2024 πραγματοποιήθηκε ο 1ο κύκλος της Διαδικασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης, για την ανάδειξη καινοτόμων έργων στους τομείς εξειδίκευσης της Ηπείρου. Οι συμμετοχές του 1 ^{ου} κύκλου ανήλθαν στις 101.
1	RSO1.2	RCO13	Αξία ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών που αναπτύσσονται για τις επιχειρήσεις*	Ευρώ	500.000,00	-	0,00	0,00%	Δεν επετεύχθη το ορόσημο καθώς δεν ενεργοποιήθηκε η αντίστοιχη δράση λόγω καθυστέρησης έναρξης διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης.
1	RSO1.3	RCO01	Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις (από τις οποίες: πολύ μικρές, μικρές, μεσαίες, μεγάλες)*	Επιχειρήσεις	5,00	-	0,00	0,00%	Δεν επετεύχθη το ορόσημο καθώς δεν ενεργοποιήθηκε η αντίστοιχη δράση λόγω καθυστέρησης έναρξης διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης.
1	RSO1.3	RCO02	Επιχειρήσεις που υποστηρίζονται με επιχορηγήσεις*	Επιχειρήσεις	5,00	-	0,00	0,00%	Δεν επετεύχθη το ορόσημο καθώς δεν ενεργοποιήθηκε η αντίστοιχη δράση λόγω καθυστέρησης έναρξης διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης.
1	RSO1.3	RCO75	Στρατηγικές για ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη που υποστηρίζονται*	συνεισφορές σε στρατηγικές	5,00	-	0,00	0,00%	Δεν επετεύχθη το ορόσημο καθώς δεν ενεργοποιήθηκε η αντίστοιχη δράση λόγω καθυστέρησης ολοκλήρωσης Στρατηγικών ΟΧΕ.
2A	RSO2.1	RCO19	Δημόσια κτίρια με βελτιωμένη ενεργειακή απόδοση	Τετραγωνικά μέτρα	6.250,00	35.029,72	0,00	0,00%	Μέχρι την λήξη του 2024 δεν ολοκληρώθηκε κάποια από τις ενταγμένες πράξεις, συνεπώς δεν επετεύχθη το ορόσημο.
2A	RSO2.4	RCO25	Αντιπλημμυρικά έργα σε ακτές, όχθες ποταμών και λιμνών που κατασκευάστηκαν	Χιλιόμετρα	1,12	11,61	0,00	0,00%	Μέχρι την λήξη του 2024 δεν ολοκληρώθηκε κάποια από τις ενταγμένες πράξεις, συνεπώς δεν επετεύχθη το ορόσημο.

Έκθεση Ενδιάμεσης Επανεξέτασης Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027

Προτεραιότητα	Ειδικός Στόχος [Κωδικός]	Δείκτης Κωδ.	Δείκτης Τίτλος	Μονάδα Μέτρησης	Ορόσημο (2024)	Στόχος Ενταγμένων 2024	Τιμή Υλοποίησης 2024	Βαθμός επίτευξης οροσήμου 2024 (%)	Τεκμηρίωση
			ή ενισχύθηκαν πρόσφατα						
2A	RSO2.5	RCO31	Μήκος νέων ή αναβαθμισμένων σωλήνων για το δημόσιο δίκτυο συλλογής λυμάτων	Χιλιόμετρα	41,25	265,85	16,43	39,83%	Μερική επίτευξη του οροσήμου. Οι περισσότερες πράξεις είναι σε εξέλιξη και μέχρι τη λήξη του 2024 καταγράφηκε μικρός βαθμός ολοκληρωμένων εκροών.
2B	RSO2.8	RCO58	Υποδομές για ποδηλασία που υποστηρίζονται*	Χιλιόμετρα	1,13	1,90	0,00	0,00%	Μέχρι την λήξη του 2024 δεν ολοκληρώθηκε κάποια από τις ενταγμένες πράξεις, συνεπώς δεν επετεύχθη το ορόσημο.
2B	RSO2.8	RCO75	Στρατηγικές για ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη που υποστηρίζονται*	συνεισφορές σε στρατηγικές	1,00	1,00	0,00	0,00%	Η μέτρηση του δείκτη επιτυγχάνεται με την υλοποίηση της πρώτης πράξης κάθε Στρατηγικής. Μέχρι την λήξη του 2024 δεν ολοκληρώθηκε κάποια από τις ενταγμένες πράξεις, συνεπώς δεν επετεύχθη το ορόσημο.
3	RSO3.2	RCO46	Μήκος ανακατασκευασμένων ή εκσυγχρονισμένων οδών - μη ΔΕΔ-Μ	Χιλιόμετρα	4,30	10,00	0,00	0,00%	Μέχρι την λήξη του 2024 δεν ολοκληρώθηκε κάποια από τις ενταγμένες πράξεις, συνεπώς δεν επετεύχθη το ορόσημο.
3	RSO3.2	RCO75	Στρατηγικές για ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη που υποστηρίζονται*	συνεισφορές σε στρατηγικές	1,00	2,00	0,00	0,00%	Η μέτρηση του δείκτη επιτυγχάνεται με την υλοποίηση της πρώτης πράξης κάθε Στρατηγικής. Μέχρι την λήξη του 2024 δεν ολοκληρώθηκε κάποια πράξη, συνεπώς δεν επετεύχθη το ορόσημο.
3	RSO3.2	PSO900	Μήκος οδών με βελτιωμένη ασφάλεια	χιλιόμετρα	0,07	308,80	0,00	0,00%	Μέχρι την λήξη του 2024 δεν υπήρχαν ολοκληρωμένες εκροές, συνεπώς δεν επετεύχθη το ορόσημο.
4A	RSO4.2	RCO67	Χωρητικότητα τάξεων νέων ή εκσυγχρονισμένων εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων	Άτομα	184,00	30,00	0,00	0,00%	Μέχρι την λήξη του 2024 δεν ολοκληρώθηκε κάποια από τις ενταγμένες (τμηματοποιημένες) πράξεις, συνεπώς δεν επετεύχθη το ορόσημο. Επιπρόσθετα δεν ολοκληρώθηκε η επικαιροποίηση της

Έκθεση Ενδιάμεσης Επανεξέτασης Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027

Προτεραιότητα	Ειδικός Στόχος [Κωδικός]	Δείκτης Κωδ.	Δείκτης Τίτλος	Μονάδα Μέτρησης	Ορόσημο (2024)	Στόχος Ενταγμένων 2024	Τιμή Υλοποίησης 2024	Βαθμός επίτευξης οροσήμου 2024 (%)	Τεκμηρίωση
									χαρτογράφησης που έλαβε χώρα το 2021, ώστε γίνει έκδοση νέων προσκλήσεων.
4A	RSO4.5	RCO70	Χωρητικότητα νέων ή εκσυγχρονισμένων εγκαταστάσεων κοινωνικής μέριμνας (εκτός της στέγασης)	άτομα/έτος	68,00	-	0,00	0,00%	Η αστοχία στην επίτευξη του οροσήμου οφείλεται στο ότι δεν ενεργοποιήθηκε η δράση καθώς έπρεπε να ολοκληρωθεί η χαρτογράφηση των κοινωνικών υποδομών.
4B	ESO4.1	EECO02	άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων	αριθμός ατόμων	540,00	-	856,00	158,52%	Πλήρης επίτευξη του οροσήμου. Έχει ενταχθεί στο Πρόγραμμα και υλοποιείται η σχετική δράση. Η υπερεπίτευξη της τιμής του δείκτη οφείλεται στην υπερδέσμευση του προϋπολογισμού της δράσης.
4B	ESO4.1	EECO19	αριθμός υποστηριζόμενων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένων συνεταιριστικών και κοινωνικών επιχειρήσεων)	αριθμός επιχειρήσεων	43,00	-	0,00	0,00%	Το ορόσημο συνδέεται με δράση στο πλαίσιο της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης (περιφερειακή διάσταση). Η αστοχία στην επίτευξή του οφείλεται στο ότι δεν ενεργοποιήθηκε η δράση λόγω καθυστέρησης έναρξης διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης.
4B	ESO4.6	PSO798	αριθμός δομών για την ένταξη παιδιών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες	αριθμός φορέων/οντοτήτων	202,00	-	216,00	106,93%	Πλήρης επίτευξη του οροσήμου. Έχει ενταχθεί στο Πρόγραμμα και υλοποιείται η σχετική δράση.
4B	ESO4.8	PSO793	αριθμός φορέων που υλοποιούν δράσεις ενεργής ένταξης ατόμων μειονεκτουσών ομάδων	αριθμός ατόμων	6,00	-	0,00	0,00%	Η αστοχία στην επίτευξη του οροσήμου οφείλεται στο ότι δεν ενεργοποιήθηκε η δράση.
4B	ESO4.8	PSO805	αριθμός δομών για την ένταξη φοιτητών με αναπηρία και άλλες	αριθμός φορέων/οντοτήτων	1,00	-	1,00	100,00%	Πλήρης επίτευξη του οροσήμου. Έχει ενταχθεί στο Πρόγραμμα και υλοποιείται η σχετική δράση.

Έκθεση Ενδιάμεσης Επανεξέτασης Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027

Προτεραιότητα	Ειδικός Στόχος [Κωδικός]	Δείκτης Κωδ.	Δείκτης Τίτλος	Μονάδα Μέτρησης	Ορόσημο (2024)	Στόχος Ενταγμένων 2024	Τιμή Υλοποίησης 2024	Βαθμός επίτευξης οροσήμου 2024 (%)	Τεκμηρίωση
			ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες						
4B	ESO4.9	EECO13	υπήκοοι τρίτων χωρών	αριθμός ατόμων	261,00	-	0,00	0,00%	Η αστοχία στην επίτευξη του οροσήμου οφείλεται στο ότι καθυστέρησε η ενεργοποίηση της σχετικής δράσης (HELIOS+), καθώς έπρεπε να προσδιοριστεί από το αρμόδιο Υπουργείο το σχετικό πλαίσιο για την εφαρμογή της. Εντός του 2024 ορίστηκε η "Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Διαχείρισης Προγραμμάτων Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων" ως ΕΦΔ του Προγράμματος «Ήπειρος 2021-2027» για την διαχείριση της σχετικής δράσης και τον 11/2024 εκδόθηκε πρόσκληση από τον εν λόγω φορέα. Σημειώνεται ωστόσο ότι η σχετική πράξη δεν έχει ενταχθεί έως και τον 11/2025, λόγω διαχειριστικών θεμάτων που δεν έχουν ακόμη επιλυθεί.
4B	ESO4.10	EECO18	αριθμός υποστηριζόμενων δημόσιων διοικήσεων ή δημόσιων υπηρεσιών σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο	αριθμός φορέων	1,00	-	0,00	0,00%	Η αστοχία στην επίτευξη του οροσήμου οφείλεται στο ότι δεν ενεργοποιήθηκε η δράση.
4B	ESO4.11	PSO792	αριθμός ληπτών voucher για την ένταξη παιδιών σε δομές φροντίδας και δημιουργικής απασχόλησης	αριθμός ατόμων	3.861,00	-	4.514,00	116,91%	Πλήρης επίτευξη του οροσήμου. Σημειώνεται ότι κατόπιν συμφωνίας (εντός του 2025) μεταξύ των Γ.Γ ΕΣΠΑ, ΥΚΟΙΣΟ και Ε.Ε., η σχετική δράση θα υλοποιηθεί μέσω 5 κύκλων (2022-2027για τους παιδικούς σταθμούς και 7 κύκλων για τα ΚΔΑΠ (2022-2029).

Έκθεση Ενδιάμεσης Επανεξέτασης Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027

Προτεραιότητα	Ειδικός Στόχος [Κωδικός]	Δείκτης Κωδ.	Δείκτης Τίτλος	Μονάδα Μέτρησης	Ορόσημο (2024)	Στόχος Ενταγμένων 2024	Τιμή Υλοποίησης 2024	Βαθμός επίτευξης οροσήμου 2024 (%)	Τεκμηρίωση
4B	ESO4.11	PSO796	αριθμός συνεχιζόμενων κοινωνικών δομών που υποστηρίζονται	Αριθμός δομών (οντότητες)	41,00	-	44,00	107,32%	Πλήρης επίτευξη του οροσήμου. Έχει ενταχθεί στο Πρόγραμμα η συνέχιση χρηματοδότησης των: (α) 10 ΚΚ, (β) 14 Δομών παροχής βασικών αγαθών, (γ) 7 ΚΗΦΗ, (δ) 7 ΣΥΔ, (ε) 2 ΚΔΗΦ, (στ) 4 Δομές υποστήριξης θυμάτων βίας
4B	ESO4.11	PSO801	αριθμός συνεχιζόμενων δομών υγείας που υποστηρίζονται	Αριθμός δομών (οντότητες)	15,00	-	14,00	93,33%	Σχεδόν πλήρης επίτευξη του οροσήμου. Έχει ενταχθεί στο Πρόγραμμα η συνέχιση χρηματοδότησης των: (α) 9 ΤΟΜΥ, (β) 5 Μονάδων απεξάρτησης.
4B	ESO4.11	PSO806	αριθμός νέων δομών/φορέων υγείας που υποστηρίζονται	Αριθμός δομών ή/και φορέων (οντότητες)	9,00	-	0,00	0,00%	Αστοχία επίτευξης οροσήμου. Υπήρξε καθυστέρηση στην υπογραφή της Υπουργικής Απόφασης για την λειτουργία των νέων ΤΟΜΥ (εκδόθηκε εντός του 2025), επομένως δεν ενεργοποιήθηκε έγκαιρα η αντίστοιχη δράση. Υπήρξε καθυστέρηση στην έγκριση των κριτηρίων επιλογής για νέες δομές ψυχικής υγείας, ενεργοποιήθηκε η δράση, δεν είχαν υποβληθεί αιτήματα εντός του 2024.
4B	ESO4.11	PSO807	αριθμός νέων κοινωνικών δομών που υποστηρίζονται	Αριθμός δομών (οντότητες)	5,00	-	0,00	0,00%	Η αστοχία στην επίτευξη του οροσήμου οφείλεται στο ότι παρά το γεγονός ότι είχαν ενταχθεί 5 νέα Κέντρα Κοινότητας δεν ξεκίνησε η λειτουργία τους μέχρι τη λήξη του 2024.
4B	ESO4.12	PSO797	αριθμός φορέων που υλοποιούν δράσεις στο πλαίσιο της «Εγγύησης για το παιδί»	αριθμός φορέων	4,00	-	0,00	0,00%	Η αστοχία στην επίτευξη του οροσήμου οφείλεται στο ότι δεν ενεργοποιήθηκε η δράση.
4B	ESO4.12	PSO802	αριθμός υποστηριζόμενων δομών αστέγων	αριθμός δομών	1,00	1,00	1,00	100,00%	Πλήρης επίτευξη του οροσήμου. Έχει ενταχθεί στο Πρόγραμμα η συνέχιση χρηματοδότησης του υπνωτηρίου αστέγων Δήμου Ιωαννιτών.
6	TB EKT+	PSO692a	Άτομα που εκπαιδεύτηκαν/	Άτομα	53,00	-	0,00	0,00%	Η αστοχία στην επίτευξη του οροσήμου οφείλεται στο ότι δεν ενεργοποιήθηκε η δράση.

Έκθεση Ενδιάμεσης Επανεξέτασης Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027

Προτεραιότητα	Ειδικός Στόχος [Κωδικός]	Δείκτης Κωδ.	Δείκτης Τίτλος	Μονάδα Μέτρησης	Ορόσημο (2024)	Στόχος Ενταγμένων 2024	Τιμή Υλοποίησης 2024	Βαθμός επίτευξης οροσήμου 2024 (%)	Τεκμηρίωση
			καταρτίστηκαν στους Δικαιούχους						
6	TB EKT+	PSO693	Συμβάσεις παροχής υπηρεσιών και προμηθειών	Συμβάσεις	3,00	-	0,00	0,00%	Έχει ενταχθεί και υλοποιείται σχετική δράση. Ωστόσο μέχρι τη λήξη του 2024 δεν ολοκληρώθηκαν συμβάσεις που έχουν ανατεθεί.
6	TB EKT+	PSO694	Δικαιούχοι που υποστηρίζονται	Δικαιούχοι	7,00	-	0,00	0,00%	Η αστοχία στην επίτευξη του οροσήμου οφείλεται στο ότι δεν ενεργοποιήθηκε η δράση.
6	TB EKT+	PSO697	Επικοινωνιακά σχέδια δράσης	Σχέδια	1,00	-	1,00	100,00%	Πλήρης επίτευξη του οροσήμου. Έχει ολοκληρωθεί η εκπόνηση του επικοινωνιακού σχεδίου δράσης και υλοποιούνται δράσεις που προβλέπονται σε αυτό.
7	TB ΕΤΠΑ	PSO692a	Άτομα που εκπαιδεύτηκαν/ καταρτίστηκαν στους Δικαιούχους	Άτομα	147,00	147,00	15,00	10,20%	Μερική επίτευξη οροσήμου. Δεν ενεργοποιήθηκε πλήρως η σχετική δράση έως το τέλος του 2024.
7	TB ΕΤΠΑ	PSO693	Συμβάσεις παροχής υπηρεσιών και προμηθειών	Συμβάσεις	6,00	22,00	1,00	16,67%	Μερική επίτευξη οροσήμου. Μέχρι τη λήξη του 2024 ολοκληρώθηκε μικρότερος αριθμός συμβάσεων από αυτόν που αρχικά είχε εκτιμηθεί.
7	TB ΕΤΠΑ	PSO694	Δικαιούχοι που υποστηρίζονται	Δικαιούχοι	21,00	21,00	4,00	19,05%	Μερική επίτευξη οροσήμου. Δεν ενεργοποιήθηκε πλήρως η σχετική δράση.
7	TB ΕΤΠΑ	PSO697	Επικοινωνιακά σχέδια δράσης	Σχέδια	1,00	1,00	1,00	100,00%	Πλήρης επίτευξη του οροσήμου. Έχει ολοκληρωθεί η εκπόνηση του επικοινωνιακού σχεδίου δράσης και υλοποιούνται δράσεις που προβλέπονται σε αυτό.

9. Αναγκαιότητα αναθεώρησης Προγράμματος - Πρόταση οριστικής κατανομής ποσού ευελιξίας

9.1. Αναγκαιότητα αναθεώρησης

Από την εξέταση του Προγράμματος για το σύνολο των σημείων (α έως στ) του ΚΚΔ 2021/1060, προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO1.3**, ζητούμενο αποτελεί η **ενίσχυση της έρευνας και η καλλιέργεια κουλτούρας για έρευνα και ανάπτυξη στις επιχειρήσεις, χωρίς την απαίτηση συνεργασίας με φορείς έρευνας** (που με αυτή την μορφή δεν καλύπτεται στο εγκεκριμένο Πρόγραμμα), όπως αναδείχθηκε από την αξιολόγηση των δράσεων επιχειρηματικότητας και καινοτομίας της περιόδου 2014-2020. Επίσης, η **στήριξη της επιχειρηματικότητας μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων (πχ. τύπου ΤΕΠΙΧ ΙΙΙ)**, και η **στήριξη της νεοφυούς επιχειρηματικότητας και τεχνοβλαστών (ειδικά στους τομείς προτεραιότητας της περιφερειακής διάστασης της ΕΣΕΕ)**, για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση.

Σε ό,τι αφορά τον νέο **Ειδικό Στόχο RSO1.6**, είναι σημαντική η **ενίσχυση της ικανότητας του περιφερειακού συστήματος έρευνας και καινοτομίας για τις κρίσιμες τεχνολογίες S.T.E.P. στον στρατηγικό τομέα των βιοτεχνολογιών και των ψηφιακών τεχνολογιών**, και συμπληρωματικά η **στήριξη των επιχειρήσεων για την ανάπτυξη ή παραγωγή κρίσιμων τεχνολογιών στους επιλεγμένους τομείς S.T.E.P.**

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO2.2**, **δεν αναμένεται σημαντική συμβολή στην προώθηση των ΑΠΕ**, καθώς αφορούσε μια δράση που δεν ενεργοποιήθηκε, για την παραγωγή ενέργειας μέσω ΑΠΕ και την ιδιοκατανάλωση, πιλοτικού χαρακτήρα και περιορισμένης χρηματοδοτικής βαρύτητας, συνεπώς οι προγραμματικοί πόροι του επιλέγεται να διατεθούν σε άλλες στρατηγικές προτεραιότητες. Για την κάλυψη των προτεραιοτήτων των Ειδικών Στόχων RSO2.1 (ενεργειακή αναβάθμιση) και RSO2.2 (αξιοποίηση ΑΠΕ), **έμφαση πρέπει να δοθεί στον εξηλεκτρισμό και τον οικολογικό προσανατολισμό της θέρμανσης και της ψύξης των κτιρίων, με αντλίες θερμότητας που λογίζονται ως ΑΠΕ**, με στόχο την περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

Σε ότι αφορά τον επικαιροποιημένο **Ειδικό Στόχο RSO2.5**, **ζητούμενο αποτελεί η ανθεκτικότητα υποδομών νερού για ανθρώπινη κατανάλωση απέναντι στις κλιματικές προκλήσεις**, συμπεριλαμβανομένου του περιορισμού απωλειών/διαρροών, καθώς και της προστασίας των υδάτινων σωμάτων από τη ρύπανση, προκειμένου για προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

Σε ότι αφορά τον νέο **Ειδικό Στόχο RSO2.11**, κρίσιμη είναι η **στήριξη για οικονομικά προσιτές, ανεκτές θερμικά και βιώσιμες κατοικίες**, μέσω της αξιοποίησης κτιριακού αποθέματος παλαιών κατοικιών τα οποία με κατάλληλες εργασίες (ανακαίνισης και ήπιας ενεργειακής αναβάθμισης) μπορούν να αυξήσουν τον αριθμό των διαθέσιμων κατοικιών, ή/και της ανακαίνισης δημόσιων κτιρίων για τη διάθεσή τους σε εργαζόμενους σε δημόσιες υπηρεσίες, ή/και μέσω της αύξησης του οικιστικού αποθέματος με κατασκευή νέων κατοικιών, καθώς και κατασκευή/ αναβάθμιση φοιτητικών εστιών (για την άμβλυνση των εμποδίων που συνοδεύουν τη φοιτητική μετακίνηση και φοίτηση). Ενδεχομένως να εξεταστεί η λύση της μερικής εκχώρησης των πόρων του Προγράμματος (για τμήμα των παρεμβάσεων) σε κατάλληλο φορέα κεντρικής διαχείρισης, προκειμένου για τη βέλτιστη ωρίμανση και τον καλύτερο συντονισμό της υλοποίησης σχετικών δράσεων (στο πρότυπο της δράσης «Εξοικονομώ κατ'οίκον» της προγραμματικής περιόδου 2014-2020).

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO3.2**, λαμβάνοντας υπόψη ότι παρουσιάζονται αυξημένες χρηματοδοτικές ανάγκες για τη συνέχιση των τμηματοποιημένων έργων του οδικού δικτύου της Περιφέρειας στο πλαίσιο στρατηγικών Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης, που έγιναν γνωστές μετά την έγκριση του Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027 και τη δημοσίευση του Κανονισμού (ΕΕ) 795/2024 (που έδωσε τη δυνατότητα 100% συγχρηματοδότησης στις δαπάνες της τελευταίας λογιστικής χρήσης στα προγράμματα της περιόδου 2014-2020), απαιτείται η **ενίσχυσή του χρηματοδοτικά**.

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO4.3**, οι προγραμματικοί πόροι του επιλέγεται να διατεθούν σε άλλες στρατηγικές προτεραιότητες, καθώς δεν ενεργοποιήθηκαν και δεν αναμένεται να ενεργοποιηθούν μεμονωμένες παρεμβάσεις στο πλαίσιο αυτού (σχετικές ανάγκες καλύπτονται από άλλους ΕΣ).

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο ESO4.1, ζητούμενο για την Περιφέρεια αποτελεί η περαιτέρω στήριξη της αύξησης της συμμετοχής στην αγορά εργασίας (συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης)**, προκειμένου να πετύχει η χώρα τους στόχους του 2030 για την απασχόληση. Επιπλέον, η **ενίσχυση της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας** που αναδεικνύεται και στην αξιολόγηση επιπτώσεων του ΕΠ. Καίριας σημασίας για την Περιφέρεια θεωρείται ο έγκαιρος εντοπισμός τάσεων και αναγκών σε δεξιότητες στην αγορά εργασίας, μέσω της **δημιουργίας τοπικού μηχανισμού διάγνωσης των αναγκών της αγοράς εργασίας, π.χ. τοπικού Παρατηρητηρίου Δεξιοτήτων της Περιφέρειας Ηπείρου (ΠΑΔΕΠΗ)**. Σημειώνεται ότι, στο πλαίσιο της περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης, το Περιφερειακό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας (ΠΣΕΚ) πρότεινε τη δημιουργία Παρατηρητηρίου Δεξιοτήτων, που στοχεύει στην αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης και στην ανάδειξη των τάσεων και αναγκών δεξιοτήτων στην αγορά εργασίας της Περιφέρειας Ηπείρου, εστιάζοντας στις ψηφιακές δεξιότητες STEM & S.T.E.P., καθώς και στις ήπιες δεξιότητες.

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο ESO4.8**, η μικρή χρηματοδοτική ενίσχυσή του είναι αναγκαία για τη στήριξη δράσεων **συμμετοχής των ΑμεΑ στην κοινωνική ζωή με έμφαση σε τομείς όπως ο αθλητισμός και ο πολιτισμός**, στο πλαίσιο της προώθησης των ίσων ευκαιριών και της ενεργού συμμετοχής στην κοινωνία. Επίσης, στον **Ειδικό Στόχο ESO4.12**, μικρή χρηματοδοτική ενίσχυση για τους ενοποιημένους τύπους δράσεων για παιδιά και εφήβους.

Σε ότι αφορά τον **Ειδικό Στόχο RSO5.1**, στο πλαίσιο των ΟΧΕ ΒΑΑ είναι απαραίτητο να δοθεί έμφαση στην **αντικατάσταση ρυπογόνων συστημάτων θέρμανσης με αντλίες θερμότητας, στην πόλη των Ιωαννίνων που αντιμετωπίζει οξύ πρόβλημα αιθαλομίχλης**, με στόχο την αντιμετώπιση εστιασμένων περιβαλλοντικών προβλημάτων, την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης, τη μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, καθώς και την αντιμετώπιση της ενεργειακής ένδειας.

Τα παραπάνω ευρήματα οδηγούν στις εξής **βασικές κατευθύνσεις για την αναθεώρηση του Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027**, στο πλαίσιο της ενδιάμεσης επανεξέτασης:

- i. Στην Προτεραιότητα 1, αναδιαμόρφωση των τύπων δράσεων στους Ειδικούς Στόχους RSO1.1 και RSO1.3, με βάση τα ευρήματα αξιολογήσεων της περιόδου 2014-2020, τη Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης (ΔΕΑ) της περιόδου 2021-2027 και τους τομείς προτεραιότητας της περιφερειακής διάστασης της νέας Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης, αλλά και την οριστικοποίηση των Στρατηγικών ΒΑΑ και άλλων στρατηγικών ΟΧΕ.
- ii. Δημιουργία διακριτής Προτεραιότητας 1Α «Στήριξη κρίσιμων τεχνολογιών σε στρατηγικούς τομείς της πρωτοβουλίας S.T.E.P.», νέος Ειδικός Στόχος RSO1.6, στο πλαίσιο αναπρογραμματισμού πόρων σε στρατηγικές προτεραιότητες της Ένωσης, με μεταφορά πόρων των Ειδικών Στόχων RSO1.1 και RSO1.3 της Προτεραιότητας 1.

- iii. Στην Προτεραιότητα 2Α, διαγραφή του Ειδικού Στόχου RSO2.2, λόγω μη ενεργοποίησης, και μεταφορά των πόρων στον Ειδικό Στόχο RSO5.1 για την αντιμετώπιση αυξημένων χρηματοδοτικών αναγκών για ΟΧΕ ΒΑΑ.
- iv. Δημιουργία διακριτής Προτεραιότητας 2Γ «Στήριξη της ανθεκτικότητας των υδάτων», επικαιροποιημένος Ειδικός Στόχος RSO2.5, στο πλαίσιο αναπρογραμματισμού πόρων σε στρατηγικές προτεραιότητες της Ένωσης, με μεταφορά πόρων των Ειδικών Στόχων RSO1.2 της Προτεραιότητας 1, RSO2.1 και RSO2.4 της Προτεραιότητας 2Α, RSO4.2, RSO4.3, και RSO4.5 της Προτεραιότητας 4Α.
- v. Δημιουργία διακριτής Προτεραιότητας 2Δ «Στήριξη της οικονομικά προσιτής στέγασης», νέος Ειδικός Στόχος RSO2.11, στο πλαίσιο αναπρογραμματισμού πόρων σε στρατηγικές προτεραιότητες της Ένωσης, με μεταφορά πόρων των Ειδικών Στόχων RSO4.6 της Προτεραιότητας 4Α, RSO5.2, και Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ.
- vi. Στην Προτεραιότητα 3, μεταφορά των πόρων του Ειδικού Στόχου RSO3.1 στον Ειδικό Στόχο RSO3.2 για την αντιμετώπιση αυξημένων χρηματοδοτικών αναγκών.
- vii. Στην Προτεραιότητα 4Α, διαγραφή του Ειδικού Στόχου RSO4.3, λόγω μη ενεργοποίησης, και μεταφορά των πόρων στον επικαιροποιημένο Ειδικό Στόχο RSO2.5 της Προτεραιότητας 2Γ, προκειμένου για αναπρογραμματισμό πόρων σε στρατηγικές προτεραιότητες της Ένωσης.
- viii. Στην Προτεραιότητα 4Β, στον Ειδικό Στόχο ESO4.1, προσθήκη τύπου δράσης (4Β.α.5) για τη δημιουργία / λειτουργία Παρατηρητηρίου Δεξιοτήτων της Περιφέρειας Ηπείρου (ΠΑΔΕΠΗ), και ανακατανομή πόρων μεταξύ των Ειδικών Στόχων προς ενίσχυση κυρίως του Ειδικού Στόχου ESO4.1 και σε μικρότερο βαθμό των Ειδικών Στόχων ESO4.8 & ESO4.12. Επίσης λαμβάνονται υπόψη τα αποτελέσματα της μελέτης βιωσιμότητας των κοινωνικών δομών και η συμφωνία μεταξύ των αρμοδίων Γενικών Γραμματειών του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής & Οικογένειας, της αρμόδιας υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Employment) και της Γενικής Γραμματείας ΕΣΠΑ, για την συνέχιση της συγχρηματοδότησης των Κοινωνικών Δομών στο πλαίσιο των Περιφερειακών Προγραμμάτων.
- ix. Στην Προτεραιότητα 5, ενίσχυση του Ειδικού Στόχου RSO5.1 για δράση ενεργειακής αναβάθμισης -με αντλίες θερμότητας- στα Ιωάννινα για την αντιμετώπιση του σοβαρού προβλήματος της αιθαλομίχλης (με πόρους από τους Ειδικούς Στόχους RSO2.1 και RSO2.2), και επικαιροποίηση των δράσεων που προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν μέσω των Ειδικών Στόχων RSO5.1 και RSO5.2, με βάση την οριστικοποίηση των Στρατηγικών ΒΑΑ και άλλων στρατηγικών ΟΧΕ. Επίσης, λόγω της οριστικοποίησης των χωρικών στρατηγικών, επικαιροποίηση της συμβολής λοιπών Ειδικών Στόχων στις Στρατηγικές σε χρηματοδοτικούς όρους (Διάσταση 3).
- x. Επικαιροποίηση των δεικτών του πλαισίου επίδοσης, κυρίως λόγω της ανακατανομής πόρων μεταξύ Ειδικών Στόχων εντός της ίδιας Προτεραιότητας (σημεία i., vi. και viii.).
- xi. Περιορισμένης έκτασης επικαιροποίηση των (ενδεικτικών) τύπων δράσεων για να ληφθούν υπόψη τα συμπεράσματα από την εξέταση των συστάσεων του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου ανά Ειδικό Στόχο. Το παραπάνω ενδέχεται να οδηγήσει και σε περιορισμένης έκτασης ανακατανομή πόρων μεταξύ τύπων δράσεων εντός του ίδιου Ειδικού Στόχου, καθώς και σε προσαρμογή των αντίστοιχων δεικτών του πλαισίου επίδοσης. Θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τόσο οι διαθέσιμοι πόροι λόγω των χρηματοδοτικών αναγκών των τμηματοποιημένων έργων, όσο και η έως τώρα πορεία υλοποίησης του Προγράμματος. Επισημαίνεται ότι οι παραπάνω αλλαγές δε διαφοροποιούν αλλά ενισχύουν τη λογική παρέμβασης του Προγράμματος.

Αναλυτική παρουσίαση για τις προτεινόμενες αλλαγές περιλαμβάνονται στην **έκθεση αιτιολόγησης της 1ης πρότασης αναθεώρησης** του Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027, λαμβάνοντας υπόψη τον Κανονισμό Κοινών Διατάξεων (ΚΚΔ) 2021/1060, και τις εγκυκλίους με αρ. πρωτ. οικ. 172666 ΕΞ 2024/19-11-2024 ΥΠΕΘΟΟ «Οδηγίες για την Ενδιάμεση Επανεξέταση, την ενσωμάτωση των πολιτικών της STEP και την Αναθεώρηση των Προγραμμάτων 2021-2027», και με αρ. πρωτ. 186909 ΕΞ 2025/27-10-2025 ΥΠΕΘΟΟ «Οδηγίες για την Ενδιάμεση Επανεξέταση και Αναθεώρηση των Προγραμμάτων 2021-2027 στο πλαίσιο των Κανονισμών (ΕΕ) 2025/1914 και (ΕΕ) 2025/1913», καθώς και την εγκύκλιο με αρ. πρωτ. 196880 ΕΞ 2025/12-11-2025 ΥΠΕΘΟΟ «Οδηγίες για την Ενδιάμεση Επανεξέταση και Αναθεώρηση των Προγραμμάτων 2021-2027 – Δράσεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ+)», της Γενικής Γραμματείας ΕΣΠΑ.

Στην αναγκαιότητα της αναθεώρησης, πέραν των ευρημάτων της ενδιάμεσης επανεξέτασης, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και άλλες παράμετροι όπως:

- η πρόοδος/έγκριση των στρατηγικών ΟΧΕ που ενδεχομένως οδηγεί σε ανάγκη εμπλουτισμού των δράσεων που είχαν αρχικά εκτιμηθεί, ενίσχυση/ανακατανομή των πόρων, και επικαιροποίηση του συστήματος δεικτών κλπ,
- οι τελικές ανάγκες για μεταφορά έργων (συμπεριλαμβανομένων των τμηματοποιημένων) δεδομένης της ολοκλήρωσης της περιόδου 2014-2020,
- η πορεία της ενεργοποίησης του Προγράμματος (προσκλήσεων, εντάξεων),
- ειδικά για το ΕΚΤ+, προτάσεις από αρμόδιους φορείς πολιτικής για ενεργοποίηση δράσεων στους τομείς αναφοράς (πχ. Υγ. Υγείας για νέες δράσεις στον τομέα υγείας), κλπ.

9.2. Κατανομή ποσού ευελιξίας

Από την παραπάνω ανάλυση στο πλαίσιο της Ενδιάμεσης Επανεξέτασης (άρθρο 18 του ΚΚΔ 2021/1060) του Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027 (CCI 2021EL16FFPR009), λόγω της **δημιουργίας νέων Προτεραιοτήτων (Π1Α, Π2Γ, Π2Δ)** προκύπτει **μεταβολή στην κατανομή του ποσού ευελιξίας** (ως ακολούθως), σε σχέση με την κατανομή που εγκρίθηκε με την υπ' αρ. πρωτ. C(2022) 6511 final 5-9-2022 Εκτελεστική Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Παρακάτω παρατίθενται ο σχετικός πίνακας του Προγράμματος.

Έκθεση Ενδιάμεσης Επανεξέτασης Προγράμματος Ήπειρος 2021-2027

Προτεραιότητα	Ταμείο	Κοινοτική Συνδρομή (ΚΣ) - αρχική (€)	ΚΣ χωρίς ποσό ευελιξίας	Ποσό ευελιξίας	Μεταβολές - βασικό ποσό	Μεταβολές – ποσό ευελιξίας	Μεταβολές Ενωσιακής Στήριξης (σύνολο)	Κοινοτική Συνδρομή (ΚΣ) – Αναθ.2025(€)	Συνολική Δημόσια Δαπάνη (Δ.Δ.) – Αναθ.2025 (€)
Π1. Ενίσχυση της περιφερειακής οικονομίας μέσω της αξιοποίησης της έρευνας και της καινοτομίας	ΕΤΠΑ	45.989.005	39.000.660	6.988.345	0	-6.375.000	-6.375.000	39.614.005	46.604.712
Π1Α. Στήριξη κρίσιμων τεχνολογιών σε στρατηγικούς τομείς της πρωτοβουλίας STEP	ΕΤΠΑ	0	0	0	0	4.250.000	4.250.000	4.250.000	5.000.000
Π2Α. Προώθηση της αειφορίας και αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής	ΕΤΠΑ	62.485.725	52.990.590	9.495.135	0	-8.925.000	-8.925.000	53.560.725	63.012.618
Π2Β. Προώθηση της βιώσιμης πολυτροπικής αστικής κινητικότητας	ΕΤΠΑ	10.625.000	9.010.458	1.614.542	0	0	0	10.625.000	12.500.000
Π2Γ. Στήριξη της ανθεκτικότητας των υδάτων	ΕΤΠΑ	0	0	0	2.976.087	14.023.913	17.000.000	17.000.000	20.000.000
Π2Δ. Στήριξη της οικονομικά προσιτής στέγασης	ΕΤΠΑ	0	0	0	2.248.730	12.719.770	14.968.500	14.968.500	17.610.000
Π3. Ενίσχυση της κινητικότητας	ΕΤΠΑ	32.057.118	27.185.819	4.871.299			0	32.057.118	37.714.257
Π4Α. Ενίσχυση υποδομών στο πλαίσιο της κοινωνικής συνοχής	ΕΤΠΑ	47.539.236	40.315.323	7.223.913	-5.101.087	-7.223.913	-12.325.000	35.214.236	41.428.513
Π4Β. Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και του ανθρώπινου δυναμικού	ΕΚΤ+	91.880.097	77.917.742	13.962.355	0	0	0	91.880.097	108.094.232
Π5. Στήριξη της βιώσιμης και ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης	ΕΤΠΑ	64.856.289	55.000.930	9.855.359	0	-7.743.500	-7.743.500	57.112.789	67.191.517
Π6. Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ+	ΕΚΤ+	1.944.096	1.648.666	295.430	0	0	0	1.944.096	2.287.172
Π7. Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ	ΕΤΠΑ	4.779.447	4.053.177	726.270	-123.730	-726.270	-850.000	3.929.447	4.622.879
Γενικό Σύνολο		362.156.013	307.123.365	55.032.648	0	0	0	362.156.013	426.065.900
Σύνολο ΕΤΠΑ		268.331.820	227.556.957	40.774.863	0	0	0	268.331.820	315.684.496
Σύνολο ΕΚΤ+		93.824.193	79.566.408	14.257.785	0	0	0	93.824.193	110.381.404

